Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

№ 190 (16413) | 1983 оной августын 18, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

БОЛЬШЕВИК-ЛЕНИНЕЦҮҮДЭЙ ПАРТИ ИЛАГДАШАГҮЙ ТҮГЭС ХҮСЭН БОЛОО ЮМ. БУХЭДЭЛХЭЙН-ТҮҮХЭТЭ АГУУЕХЭ ҮҮРГЭ—ХҮН ТҮРЭЛТЭНЭЙ ТҮҮХЭДЭ ШЭНЭ ҮЕ ШАТА НЭЭЖЭ, ШЭНЭ КОММУНИС СОЁЛ БОЛБОСОРОЛ БАЙГУУЛЖА ЭХИЛХЭ ГЭҺЭН ҮҮРГЭ ТЭРЭЭНДЭ ТУДАҺАН БАЙНА. ЭНЭ ҮҮРГЭЕЭ КПСС НЭРЭТЭЙ ТҮРЭТЭЙГӨӨР ДҮҮРГЭНЭЛ!

Ю. В. АНДРОПОВ.

ОДОДОО— АГСААЛДА!

…эй ЦК-да ПАРТИИН ВЕТЕРАНУУДТАЙ …ЛОҺОН УУЛЗАЛГА

…жэ һайнаар, ехэ ашатай туһатайгаар хэрэглэхэб гэжэ хөөрэлдэхые хүсэһэн байнабди. Нимэ хөөрэлдөөнэй үедэ олон тоото асуудалнуудай табигдахаар, ажаглалта шүүмжэлгэнүүдэй хэгдэхээр, дутуу дундануудай шэнжэлэн элирүүлэгдэхээр хараалагдажа байһаниинь элитэ. Юрэдөөл, партийна ёһоор, ленинскэ гуримаар үнэн сэхэ руунь хөөрэлдөе.

Манай хөөрэлдөөнэй эхинэй оролто үгэ соогоо иигэжэл хэлэхые хүсэһэн байнаб.

Зай, нүхэдүүд, хэн эхилхэ гээшэб? Хэндэ үгэ үгэхэмнайб?

1915 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Совет Союзай Бухэсоюзна I съездэ хабаадагша, Октябриин революциин Ленинградтахи гүрэнэй музейдэ партиин ветерануудай зүгһөө туһаламжа үзүүлдэг соведэй түрүүлэгшэ **В. П. Виноградов** үгэ абаба. Нүхэр Ю. В. Андроповто хандажа, тэрэ иигэжэ хэлэбэ:

Партиин ветерануудта саг үргэлжын анхарал хандуулжа байдагайнь түлөө КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо нэн түрүүн үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт. Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой ажал хэрэгүүдтэ партийна хүтэлбэриин ленинскэ ёһо гуримай бэелүүлэгдэжэ байһыень мүнөө ехэ урма баяртайгаар мэдэрнэбди. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) ба июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдтэй, Танай, Юрий Владимирович, хэлэһэн үгэнүүд соохи захяа заабаринуудтай зохилдуулан, партиин бэелүүлжэ байдаг бодото хэмжээ ябуулганууд дотор энэ ушар шэнэ хүсэтэйгөөр харагдана.

Бидэ, партиин ветеранууд, социалис журам болон ёһо гуримые бэхижүүлхэ талаар парти, правительствын абаһан шиидхэбэринүүдые халуунаар дэмжэнэбди. Имагтал үнэн сэхэ, зохёохы ёһоной ба жаяг журамтай ажалаар лэ манай бухы үнэтэ баялигууд байгуулагдадаг, арад зоной һүүдал байдал болбосон һайн болгогдодог юм гэжэ бидэ, хүдэлмэришэ коллективүүдтэ ажалай ба революционно хатуужал абаһан хүнүүд, һайн ойлгонобди. Агуу ехэ Ленинэй энээн тухай хэлэхыень бидэнэй олонхид дуулаһан байха.

Манай залуушуулай ангиин мэдэрэлые дээшэлүүлхын, тэдэниие манай парти болон арадай революционно, ажалай ба дайшалхы ёһо заншалнуудаар хүмүүжүүлхын тула КПСС-эй ветеранууд ехэ юумэ хэнэ гэжэ мүнөөдэр элидхэхые хүсэнэб. Михаил Васильевич Росляков эндэ һууна. Тэрэ Ленинградай партиин Московско райкомой дэргэдэхи ветерануудай соведэй түрүүлэгшээр эдэбхитэйгээр хүдэлдэг юм.

Техническэ мэргэжэлэй училищинуудай һурагшадай дунда, тусхайлбал, хүдэлмэришэнэй мэргэжэлнүүдтэ дуратайгаар хүндэлдэгөөр хүмүүжүүлгэдэ, хүдэлмэришэн ангиин ёһотойл халааниие бэлдэлгэдэ ветеранууд ехэ анхаралаа хандуулдаг байна. Мүнөө Ленинградай 800 гаран хүдэлмэришэд, ажалай ветеранууд, үйлэдбэриин түрүүшүүл техническэ мэргэжэлэй училищинуудта хүдэлхэеэ оронхой. Социалис Ажалай хоёр дахин Геройнууд: Балтийскэ заводһоо Василий Александрович Смирнов, Ижорско заводой слесарь Афанасий Прокопьевич Михалев, «Баррикада» нэгэдэлэй арматурщик Социалис Ажалай Герой Борис Александрович Журавлев болон бусад олон хүнүүд мэргэжэл шадабаряа, ажабайдалайнгаа баян дүй дүршэлые залуушуулда дамжуулан үгэнэ.

Залуушуултай болоһон уулзалга бүхэнэй үзэл сурталай, совет патриотизмын гүнзэгы мэдэрэлые хүбүүд, басагадта элсүүлэн үгэхыень бидэ бултадаа эрмэлзэнэбди. Тиихэдээ бидэ наһатай болоһоноошье мартажархинабди!

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

НҮХЭР Ю. В. АНДРОПОВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Удха түгэлдэр, туһатай һайн хөөрэлдөөн эндэ болохо бэзэ гэжэ бидэнэр хүлеэһэн байгаабди. Политбюрогой хүлеэһэн эгээл тиимэ хөөрэлдөөн эндэ болобо гээшэ. Эндэ хэлэгдэһэн үгэнүүд дотор гурбан онсо зүйлые би тэмдэглэхэ байнаб.

Нэгэдэхеэр, хүнүүдэй ехэ эдэбхи, айхабтар гүнзэгы партийна этигэлтэй байлга. Коммунис һайхан зорилгонууд буурашагүй мүнхэ, партиин дабшажа ябаһан замынь зүб гэжэ этигэнги байлга. Мүн манай сэдьхэдэг бүхы һайн юумэнэй түлөө, совет арадай эрмэлзэжэ байгаа зорилгонуудай түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй, шэн зоригтойгоор тэмсэхэ хэрэгтэй гэжэ этигэлгэ. Тон һаяхан бидэнэр пролетариадай шэнэ түхэлэй партиин дэлхэй дээрэ түрүүшынхиеэ байгуулагдаһан РСДРП-гэй хоёрдохи съездын наян жэлэй ойе тэмдэглээ һэмни. Большевик-ленинецүүдэй парти илагдашагүй түгэс хүсэн болоо юм. Бүхэдэлхэйн-түүхэтэ агууехэ үүргэ—хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ үе шата нээжэ, шэнэ коммунис соёл болбосорол байгуулжа эхилхэ гэһэн үүргэ тэрээндэ тудаһан байна. Энэ үүргээ КПСС нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэнэл!

Хоёрдохёор, манай амжалтануудыешье, мүн шиидхэгдэхээр болоһон асуудалнуудыешье сэгнэхэдээ, тон бодото байдалда үндэһэлэн хэлэһэнтнай баярлуулна. Ушар баримтануудые тон байһан сооһь хараха, ниитын ажабайдалай үзэгдэлнүүдэй орёо, хоорондоо зүришэлдөөтэй байдагыень ойлгохо, юумые үлүүсэ гоёохогүй, мүн тиигээд хэһэн бүтээһэнээ бага болгожо харуулхагүй гээшэ эрдэм ухаанай талаар үндэһэлэгдэһэн политикын зайлашагүй эрхэ нүхэсэлынь ха юм.

Эсэстэ, юумэндэ зохёохы ёһоор, шэные үүсхэн хандалга эндэ элеэр харагдаа гэжэ тэмдэглэнгүй гарахын аргагүй байна. Ушар юуб гэхэдэ, заримдаа үрдэнэй дүй дүршэл, тогтонижоһон ойлгосо бодомжо, дадалнууд ехээр заншаагүй шэнэ юумые обёорон ойлгохо ябалалда һаалта хэдэг шуу. Гэбэшье коммунистнууд, ёһотой коммунистнууд ондоо халибай зон ха юм. Тэдээнэй ажабайдалайнь дүй дүршэл хоёлые хаймадан һайнаар хараха үндэр орьёл мэтэ болодог. Имэ дүй дүршэл шэные обёорхо мэдэрэлые мохоорүүлдаг бэшэ, харин улам хурса болгодог. Тиин нимэ мэдэрэлгүйгөөр манай үмэнэ ажабайдалай, мүн хүгжэлтэ түгэс социализм нарижуулха хэрэгэй табиһан асуудалнуудые шиидхэхын аргагүй юм.

Ушар нимэһээ партиин ветеранууд, ажалай ветеранууд сарюун энхэ зандаа, ажаллаха хаба шадалтай байһаар гэжэ тэмдэглэжэ болоно. Энэнь ехэ һайн гээшэ. Теэд ондоо байхашьегүй ха юм даа. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Партида, мүн арад зоной дунда ветеранууд хододоо гүнзэгы ехээр хүндэлэгдэдэг. Урдань энэ үгэ хадаа «хуушан солдат» гэһэн удхатай байгаа гэжэ таанар мэдэнэт. Мүнөө «ветеран» гэжэ ойлгосо энхэргы шэнэ удхатай болонхой. Гансал хатуужаһан сэрэгшэ бэшэ харин кадрова хүдэлмэришэн, хүдөөгэй ажалшан, габьяата эрдэмтэ, артист, багша, врач—эдэниие бүгэдыень ветеранууд гэжэ урма баяртайгаар, баясхалантайгаар нэрлэдэг. Эдэ буурашагүй эршэ хүсэтэй сэбэр сэхэ сэдьхэл бодолтой, Эхэ орондоо, партидаа үнэн сэхээр алба хэдэг хүнүүд мүн.

Ветеранууд хадаа бүхы хүн түрэлтэниие баяжуулһан шэнэ ажабайдал байгуулгын айхабтар шухаг дүй дүршэлтэй болоһон зон шуу. Түүхын талаар энэ дүй дүршэлынь хэдэн үетэнэй бүтээлнүүдые хамааран оруулна. Революциин урда тээхи сагһаа стажтай партиин гэшүүдые, ленинскэ гвардиин нугаршагүй хатуу тэмсэлшэдые һаяхан лэ ветеранууд гэжэ нэрлэдэг байгаа хабди. Һүүлээрнь ударнигууд, түрүүшын совет табан жэлнүүдэй үеын социалис мүрысөө үүсхэн дэлгэрүүлэгшэд ветеранууд гэжэ нэрлэгдэдэг болоо һэн.

Социалис Эхэ ороноо хамгаалһанайнь түлөө, дайсаниие дараһанай ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ шэн габьяатайгаар ажаллаһанайнь түлөө бидэнэрэй гүн ехэ баясхалан хүргэдэг хүнүүд таанадай дунда бии.

Теэд саг эршэмтэй түргэнөөр үнгэрнэ. Тиин мүнөө манай үе сагай хүнүүдые, шэнэ газар элдүүрилһэн, дэлхэй дээрэхи эгээ ехэ гидроэлектростанцинуудые бодхооһон, замбуулин тээшэ дүүлиһэн хүнүүдые... ветерануудай тоодо оруулдаг болонхойбди. Тиигэжэ үе сагуудай холбоон үлхэгдэнэ. Үетэн бүхэндэ хамтын хүдэлмэриин өөрын ехэ хуби тудадаг. Тиин гансал коммунис байгуулалтын дүй дүршэл лэ таһаршагүй нэгэн бүхэли юм. Тиимэһээ бидэнэр тэрэнэй багаханшье үнэтэ зүйлые гээхэ эрхэгүйбди.

Ветерануудай дүй дүршэлые коммунизмын хэрэгтэ эгээл ехэ ашагтайгаар, бодомжотойгоор яажа хэрэглэхэб гэжэ таанадтай хамта бодожо үзэхэ, зүбшэхэ гэжэ, нүхэдүүд, таанарые Центральна Комитедтэ, Политбюродо урихалаа. ЦК найдаһан байгаа. Манай үеын тодорхой зорилгонуудые, олон талаараа шэнэ, мүн урданайхиһаа орёо зорилгонуудые шиидхэхын тулада ахамад үетэнэй дүй дүршэлые хайшан гэжэ хэрэглэхэб гэһэн зорилготойбди гээд эндэ зүб тусхайлан тэмдэглэһэн байна.

Манай үмэнэ байгаа тэдэ зорилгонууд тухай нүхэд хэлээ. Мүн лэ энэ темэдэ хэдэн үгэ хэлэхыемни намдашье зүбшөөгыт.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) болон июниин (1983 он) Пленумүүдэй материалнуудтай таанар танилсаа бэзэт. Тэдэнэй шиидхэбэринүүд экономическа байгуулалтын болон үзэл сурталай хүдэлмэриин эрилтэнүүдтэ хараадуулан, партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые улам тодорхойлоо бшуу.

Экономико тухай хэлэбэл, гол шухалань юуб гэхэдэ, бидэнэр ороной экономическа хүгжэлтын шэнэ шатада оронхойбди. Энэмнай ямар шатаб гэхэдэ, улам ехэ болоһон арга боломжонууднай, ниитын улам дээшэлһэн эрилтэнүүд ажахын бүхы хүдэлмэриин хэмжээ горитойгоор дээшэлүүлхые, экономикын ашаг үрые ниэдээд дээшэлүүлхые, манай бүхы ехэ ажахые таһалгаряагүйгөөр хүтэлдэг, һайнаар тааруулагдаһан оньһон мэтэ болгохые эринэ. Энээн тухай партиин съезднүүд дээрэшье, Центральна Комитедэй Пленумүүд дээрэшье хэлэгдэһэн байна.

Үнгэрһэн жэлнүүдтэ ехэ хүдэлмэри хэгдээ гэжэ тэмдэглэхэ зуураа һүүлшын съезднүүдэй табиһан зорилгонууд үшөөл гүйсэд дүүргэгдээгүй гэжэ мэдэрэнгүй байха аргагүйбди. Эршэмтэй түгэс хүгжэлтын замда экономикые шэлжүүлхэ хэрэг хангалтагүй ааляар бэелүүлэгдэнэ гэжэ түбхын түрүүндэ мэдэрхэ ёһотойбди. Эндэ элдэб шалтагаанууд бии юм. Шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ замуудые эдэбхигүй ааляар бэдэрдэг байгаа хабди. Заримдаа шанга бэшэ хэмжээнүүдээр хизаарладаг, мүн гали һула дабшасаар түрүүлэн гэдхэжэ шадаагүй байгаабди.

Мүнөө хэжэ үрдеэгүй юумэеэ хүсэлтүүлхэ хэрэгтэй болобо. Элдэб бусад хэмжээнүүдые бэелүүлхэһээ гадна түсэблэлгэдэ, хүтэлбэридэ, ажахые эрхилэлгэдэ хубилалтануудые хэхэ хэрэгтэй. Тиин шэнэ табан жэлдэ түгэс бэлэдхэлтэйгээр орохын тулада тиимэ хубилалтануудые хэхэ шухала.

Манайхидал адли ехэ хэмжээтэй, ехэ орёо экономикодо тон болгоомжотой байха хэрэгтэй гэжэ, нүхэдүүд, элитэ. Долоо дахин хэмжэжэ үзөөд, нэгэ дахин отоло гэһэн оньһон үгэ эгээл эндэ тон таарамжатай. Тиимэһээ ехэ шиидхэбэринүүдые абаха болоходоо, бидэнэр асуудал бүхэниие тон наринаар шэнжэлжэ үзэхэ гэжэ оролдодогбди, мүн ехэ хэмжээнэй туршалгануудые хэжэ, дурадхагдаһан шэнэ зүйлнүүд ямар байнаб, түсэбэй болон ажалай журамда, ажалай бүтээсэдэ, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэдэ бүхы дээрэнь ямараар нүлөөлнэб гэжэ яаралгүй аажамаар хаража үзэдэг гээшэбди.

Мүнөө үзэл сурталай хүдэлмэри тухай хэлэе. Пленум үнгэргөөбди. Шиидхэбэри абаабди. Тиигээд тэрэ шиидхэбэриеэ дүүргэхэ гол юумэн лэ үлөө. Харин бодото дээрээ энэмнай юун болоноб? Энэ хадаа мүнөө үшөөл үзэгдэдэг, хэлэһэн үгэ ба хэһэн хэрэгэй хоорондохи алгасалые усадхаха гэһэн удхатай болоно. Энэ юун бэ гэхэдэ, элдэб дутагдалнуудые нюунгүйгөөр, хүнүүдтэй томоотойгоор, сэхэ руунь хөөрэлдэхэ гэһэн удхатай. Мүн энэ юун бэ гэхэдэ, хүн бүхэниие ушар ёһо мэдэхэ болгохын тулада, ниитын ажабайдалда заабол ушар ёһо мэдэнгеэр хабаададаг болгохын тулада, ажалшадай политическэ болбосоролые саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ гэһэн удхатай.

Гансал үгэнүүдээр, эгээл эрхим, эгээл һайн үгэнүүдээршье энээниие бүтээхын аргагүй байһаниинь элитэ. Экономическа хүдэлмэриие үзэл сурталай талаар хангаха тухай зүйтэй хэлэдэг болонхойбди. Гэбэшье үзэл сурталай хүдэлмэрине экономическа гү, али бүри үргэнөөр абажа хэлэбэл, социальна талаарнь хангаха гээшэ бүри ехэ удха шанартай болоно. Юуб гэхэдэ, элдэб эсын эмхи гуримгүй ябадал, эзэн буса байлга, хуули эбдэлгэ, хомхой хобдог ябуулга, эдилгэ абалга мэтын ябадалнууд олон мянган агитатор болон пропагандистнуудай хэдэг хүдэлмэрине удха шанар багатай болгожорхино бшуу.

Тиимэ болохолоороо, үзэл сурталай хүдэлмэри һайжаруулха гэжэ хэлэхэдээ, бидэнэр олон талатай комплексно зорилго урдаа табина гээшэбди. Тэрэниие шиидхэхын тулада али бүхы талаар эдэбхитэй ябуулгануудые бэелүүлхэ хэрэгтэй. Харин энэ гансал үзэл сурталай хүдэлмэридэ хабаатай бэшэ. Ехэ зорилго бүхэн оюун сэдьхэлэйшье, материальнашье, эмхидхэлэйшье талануудыень хараада абажа, тэрэниие комплексноор шиидхэхые эридэг.

Жэшээнь, журам тухай асуудал абажа үзэе. Социалис обществодо ушар ёһо мэдэжэ сахигдадаг журам байха ёһотой. Энээнэй ашаар үнэн сэхэ, һайн хүдэлмэри хангагдаха болоно. Харин журам бэхижүүлхэ гэһэн уряае зарим газарта ямараар ойлгооб гэхэдэ, захиргаан хүн бүхэнэй «тэдыһээ» «тэды болотор» хүдэлмэриингөө газарта байхынь хойноһоо тон херхоор хаража байха хэрэг болоно гэжэ ойлгоһон байба. Энээнэйшье хойноһоо хараха, ажалһаа һамшаһан хүнүүдые хэһээхэ ёһотой юм бэзэ. Гэбэшье үшөө ондоо юумэн тухай бодожо үзэхэ хэрэгтэй бшуу. «Тэдыһээ» «тэды болотор» хүдэлмэридөө байхадаа, хүн юу хэхэб, тэрэ хэр ехэ ажалтай байнаб, даалгабарияа хэр һайнаар дүүргэнэб, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхын тулада шухала хэрэгтэй эрхэ нүхэсэлнүүд тэрээндэ бии болгогдонхой гү гэһэн асуудалнууд тухай үшөөл хаа хаанагүй һайса бодожо үзөөгүй байна. Харин эдэмнай шиидхэхы удха шанартай асуудалнууд шуу.

Гэхэтэй хамта, социалис журамай гол удхань юуб гэхэдэ, хүн бүхэн хүдэлмэридөө бүхы шадалаараа ажаллаха ёһотой. Харин ажалһаа гээгдэгшэдые проходнойдо барингшаһаа хүн бүхэниие бүхы хаба шадал соонь хүдэлгэхые түйлахань бэрхэтэй байһаниинь ойлгосотой.

Теэд энэмнайл гол шухала юумэн ха юм. Эндэ олон юумэн һайнаар эмхидхэгдэһэн үзэл сурталай, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриһөө дулдыдаха байһаниинь ойлгосотой. Зүгөөр энэ хүдэлмэри ажалай мүнөө үеын эмхидхэлдэ заатагүй түшэглэхэ ушартай. Хүнүүд ажалдаа тааруу зүбөөр хубаарилан табигдаһан, материально-техническэ талаар ажал һайнаар хангагдаһан байха, мүн моральна болон материальна урмашуулгын элдэб олон янзын түхэл болон арга замууд нарижуулагдаха ёһотой. Тобшоор хэлэхэдэ, эндэ дурсагдаһан оюун сэдьхэлэй, материальна болон эмхидхэлэй нүхэсэлнүүдые тааруулан хэрэглэбэл, эрхим һайн ажал түйлагдаха, үйлэдбэридэ эмхи гурим болон журам лабтай һайнаар хангагдаха байна.

Эдэ зорилгонууд болон асуудалнууд тухай би эндэ яахадаа хэлэнэбиб гэхэдэ, тэдэниие шиидхэлгэдэ, хүндэтэ нүхэдүүд, таанарай дүй дүршэл болон эрдэм мэдэсэ партида, арад зондо хэрэгтэй бшуу. Социальна зохёон байгуулхы ябуулга эрхилхэдээ, ерээдүй тээшэ дабшахадаа, урдань түйлагдаһан бүхы үнэтэй сэнтэй юумые үлөөжэ, улам баяжуулан хүгжөөхэ ушартай бшуу. Тиин, нүхэдүүд, танай ажаллаха, оролдохо газарнууд олон гээшэ.

Гэбэшье ветерануудай дүй дүршэл болон эрдэм мэдэсын илангаяа шухала хэрэгтэй болодог хүдэлмэриин нэгэ участок бии юм. Залуушуултай хэгдэхэ хүдэлмэри тухай эндэ хэлэгдэнэ гэжэ таанар тухайлаад байгаа бэзэт.

Элдэб үетэнүүдэй хоорондоо зүришэхэ, эсэгэнэр болон үхибүүдэй хоорондо зүришэхэ үндэһэн манай обществодо үгы юм. Зүгөөр энэ хадаа энэ талаар бүхы юумэн һайн гэһэн удхатай бэшэ. Залуушуул үбгэ эсэгэнэрһээ муу гү, али һайн гү гэһэн арсалдаанай хододоо болодог байһаниинь тушаан боложо дайралдаһан зүйл бэшэ. Заримдаа наһажаал хүнүүд иигэжэ гэмэрэлдэдэг: залуушуул мүнөө ямаршье болоо гээшэб даа, бидэнэр тиимэ байгаагүйлди! Нүгөө талаһаа, сэдьхэлдэнь таарaагүй хамаг бүхы юумэнэй түлөө «эсэгэнэрые» гэмнэхэ дуратай залуушуул баһал бии юм.

Эдэ мэтын арсалдаанууд, сэхыень хэлэхэдэ, тон аша үрэ багатай гэжэ би һанадагби. Залуу үетэн манай үетэнһөө юугээршье муу бэшэ, харин тэдэмнай ондоо, шэнэ зон ха юм. Харин шэнэ үетэнүүд ротапринт дээрэ барлагдадаг копинуудтал хубилгагдангүй бии болодог зүйл бэшэ бшуу. Залуу үетэн бүхэн урда үетэнэйнгөө дүй дүршэлдэ заатагүй түшэглэжэ, дэлхэйе өөрынхеэрээ сэгнэжэ ажаһуудаг, тиихэдээ өөрынгөө үе сагай эрхэ нүхэсэл болон байдалда тааруулан, зохёохы ажал ябуулгада шэнэ арга замуудые ашагладаг байна.

Харин, нүхэдүүд, бүхы дээрэнь хэлэхэ болоо һаа, шэнэ үетэн бүхэн урдахи үетэнһөө ямар нэгэн талаараа үлүү һайн байдаг, ехые мэдэдэг, холые харадаг гэжэ дуратай бэшэшье һаа, мэдэрхэ баатай болонобди. В. И. Ленинэй хэлэһэн үгэнүүдые таанарта һануулһуу: «Манай эсэгэнэртэ орходоо бидэнэр һайнаар тэмсэнэбди. Манай хүүгэд бүри һайнаар тэмсэхэ, тиигээд тэдэнэр илаха». Тиимэһээ залуушуулые һургахадаа, хүмүүжүүлхэдээ, бидэнэр Ленинэй хэлэһэн эдэ үгэнүүдые һанажа ябаха ёһотойбди.

Мүн ондоо нэгэ зүйл тухай баһал мартажа болохогүй. Ондоо наһанай хүнүүдтэл адли залуушуулшье элдэб янзын байдаг. Мүнөөнэй залуу хүнүүдэй диилэнхи олонхинь коммунис байгуулалтада эдэбхитэйгээр хабаадагшад, эсэгэнэрэйнгээ хэрэгые уг залгамжалуулан, нэрэтэй түрэтэйгөөр үргэлжэлүүлэгшэд мүн. Теэд ниитэ байдалай иимэ байн гэһэй, залуушуулай зарим хубинь хүнэй хүзүүн дээрэ ажаһууха, үйлэдбэриин ба ниитын эдэбхитэй ажал эрхилхэгүй, журам эбдэхэ ябадалнуудые гаргадаг, энэнь элеэр харагдадаг. Мещанство гэдэгэй аюултай хорхойн залуушуулай зариманда нэбтэрэн орожо байһаниинь ехэ һанаа зобоохо зүйл болоно.

Иимэ үзэгдэлнүүдтэй, иимэ һанал бодолнуудтай эрид шууд тэмсэхэ хэрэгтэй. Материальна эд зөөри саашадаа улам элбэгжэхэ юм. Теэд тэрэ хүниие эзэмдэхэ бэшэ, харин тэрэнэй эгээл үндэр хэрэглэмжэнүүдые хангалгада зорюулагдаха ёһотой гэһэн һанал бодол үрэ һадаһандаа ойлгуулан хүмүүжүүлхэ ёһотойбди. Гансал хүнэй оюун ухаанай баялигынь үнэхөөрөө хизааргүй юм. Тиин тэрэниие өөртөө үбэршэлөөд ябажа болохогүй, мүн хүндэ һайрхахын тулада ханадаа үлгөөд байха аргагүйшье һаань, нимэл баялигай түлөө бидэнэр оролдохо ёһотойбди. Энэл хадаа хүнэй нэрэдэ, совет хүнэй нэрэдэ үнэхөөрөө хүрэмэ баялиг шуу.

Залуушуулые сэрэгэй-патриотическа талаар хүмүүжүүлхэ гээшэ буурашагүй удха шанартай гэжэ эндэ нүхэдүүд зүбөөр хэлэһэн байна.

Тобшоор хэлэхэдэ, залуушуултай хүдэлмэри ябуулха, тэдэнтэй саг үргэлжэ хүдэлхэ хэрэгтэй, тиихэдээ онсо өөрэ шэнжыень, тэдэнэй ажаһуудаг шэнэ эрхэ нүхэсэлые хараада абаха хэрэгтэй. Партиин ветеран бүхэн, ажалай ветеран бүхэн залуушуулай һурган хүмүүжүүлэгшэнь байха ёһотой гэжэл асуудал табигдаха зэргэтэй. Энэ үүргэ ямар маягаар дүүргэгдэхэб, ажал хэрэг яажа эмхидхэбэл дээрэ байхаб гэжэ ветерануудта, хамта партийна болон комсомолой эмхинүүд бодомжолхо ёһотой.

Мүн залуушуулда хабаатай үшөө нэгэ ажаглалта хэмээр байна. Нүхэдүүд, залуушуул — манай халаан ха юм. Эдэ үгэнүүд ехэл һурамхяар дуулдадаг болошонхой. Теэд тэрэ удха шанараараа һурамхи дадал болошоһон юумэн бэшэ. Саг гээшэ залуушуулай талада байна. Тиимэ байхашье ёһотой. Октябриин тугые, Ленинэй үзэл бодолнуудые юугээршье һэлгэхэгүй хүнүүд, ажал хэрэгээ тон һайнаар мэдэдэг хүнүүд маниие халажа абахань гэжэ бидэ бата этигэлтэй байхамнайл шухала.

Парти болон арадай үмэнэ ветерануудаймнай айхабтар ехэ габьяань юун бэ гэхэдэ, тэдэнэр бидэндэ һайн халааниие бэлдэжэ байна. Эхилһэн хэрэгыень заримдаа бүри тэдэнһээ һайнааршье үргэлжэлүүлжэ шадаха хүнүүд һууриинь эзэлнэ бшуу. Тиин ветеран энээгээр имагтал омогорхохо ёһотой. Энэмнайл үнэхөөрөө партийна ябадал болоно. Тэрэнэй ашаар манай алдарта ленинскэ партиин агууехэ хэрэг уг залгамжалуулан үргэлжэлүүлэгдэнэ бшуу.

Хэлэһэнээ согсолое. Бүхы талаар ветерануудай үүргэ дээшэлүүлхэ, экономическа болон ниитын ажабайдалда тэдэнэй хабаадалсадаг түхэл янзые бүри шухала удха шанартай болгохо гэжэ эндэ хэлэгдэһэн һанамжые ЦК-гай Политбюро зүйтэйдэ тоолоно. Илангаяа хүнэй абари зангые бүрилдүүлхэ, хүниие нарижуулан болбосоруулха хэрэгтэ ветеранууд илангаяа шухала үүргэ дүүргэжэ шадаха юм. Энэнь юун бэ гэбэл, мэргэжэл шадабариин һургуулинууд, политинформацинууд, армида ошохо хүбүүдтэй ба эдиршүүдтэй ябуулагдаха, тэрэшэлэн ажаһуудаг газараараа хүн зонтой хэгдэхэ хүдэлмэри, арадай университедүүд, научно-техническэ ухаалалгын кружогууд болон бүлэгүүд, арадай хиналта болон бусад олон ондоо юумэн болоно.

Бүридхэлдэнь байдаг партийна организацинуудта ветерануудай эдэбхиие дээшэлүүлхэ тухай оролдохо шухала гэһэн һанамжые зүб гэжэ һананам. Иимэ нэгэ тоо дурдалтай. «КПСС-эй зэргэдэ—50 жэл» гэжэ тэмдэг 220 мянга шахуу коммунистнуудта барюулагданхай. Энэмнай ехэ хүсэн. Тиин тэдэнэр гэшүүнэй түлбэри түлэлгөөр, мүн партийна суглаануудта байлгаар лэ партийна организацитаяа холбоогоо хизаарладаг байха ёһогүй. Тусхайлбал, 1983 оной эсэстэ ба 1984 оной эхиндэ үнгэргэгдэхэ тоосоото — һунгалтын партийна суглаанууд болон конференцинүүдтэ ахамад үеын коммунистнуудай эдэбхитэйгээр хабаадабални, ехэ һайн бэлэй.

Нүхэдүүд! Эндэ хэлэгдэһэн бүхы зүйлнүүд Совет Союзташье, профсоюзна ба ниитын бусад эмхинүүдтэ гүйсэд хабаатай. Арадай ажахын олон һалбарида, армида, нютагуудтахи олон партийна организацинуудта ветерануудай элдэб соведүүд бии юм. Тэдэнэй ажалые һайжаруулжа, удха шанарыень шэнэлбэл, ехэ туһа болохо һэн.

Эрхим ажалаараа түйлаһан амаралтадаа гараһаншье һаа, олон ветерануудай хаба шадал соогоо ажаллаха гэжэ эрмэлзэдэгынь һайн гээшэ гэжэ тэмдэглэмээр. Һайн һайхан энэ эрмэлзэл эгээл ехээр, эрхим зэргээр дэмжэгдэхэ ёһотой. Эндэ хүнэй сэдьхэл дүмэхэ, анхарал гаргаха, ветерануудай бэеын элүүртэ гамтайгаар хандаха, мүн хүн бүхэнэй хаба шадал, дуран соонь ажал олохын тулада тэдэнэй хубиинь эрмэлзэлые хараада абаха гээшэ ехэ удха шанартай. Юрэ хэлэхэдэ, али бүхы ушарта ветерануудта иимээр хандаха, тэдэнэй ажалда хубитаяа оруулна гү, али ниитын ажал ябуулгада хабаадана гү анхаралаа хандуулха зэргэтэй.

Мүн бусад шухала асуудалнууд тухай хэлэнгүй гарашахаар бэшэ байна. Хүн наһатай болоходоо, ондоо болодог ха юм даа. Тиин ветеран түйлагдаһан амаралтадаа гарахадаа, олон жэлэй туршада дадаһан зүйлнүүдээ хубилгаха баатай болодог. Дуратай хэрэгээ эдэбхитэйгээр эрхилхэеэ болихо гээшэ бэлэн бэшэ. Наһатай болоходонь, хүндэ элдэб үбшэнүүд ородог, заримдаа эдэ бүгэдэһөө уламжалан, сэдьхэл бодолоо зобохо ушар гарадаг. Бүри эрхим һайншье общество эдэ бүгэдэһөө гүйсэд сүлөөлжэ шадахагүй. Гэбэшье энээнтэй ушарбал, хүнэй сэдьхэл зоболгые, материальна талаар ядаралгые хүнгэдхэжэ шадаха гээшэ манай уялга болоно. Тэрэнээ дүүргэжэ шадахашьебди.

Агуу ехэ Октябриин Социалис революцида болон гражданай дайнда хабаадагшадта тусхайта пенсинүүдые олгохо тухай шиидхэбэри һаяхан абтаа. Мүн ондоошье юрэнхы асуудалнууд эндэ бии. Бидэнэр тэдэниие шиидхэхэбди. Мүнгэ зөөриин арга боломжо энээниимнай нэгэ бага удааруулжал болохо.

Теэд, нүхэдүүд, хамаг бүхы юумэн мүнгэнһөө дулдыдадаг бэшэ ха юм. Ехэ оролдолго, эгээлэй хүнэй анхарал, талархал хүндэлэлгэ ехээр гаргадаг болохонь шухала. Тиин партийна гү, али профсоюзай эмхи бүхэн, гүрэнэй эмхи зургаан бүхэн, ажалша коллектив болон хүн бүхэн энээн тухай ходо һанажа ябаха ёһотой.

Үгынгөө түгэсхэлдэ, хүндэтэ нүхэдүүд, үшөө иигэжэ хэлэхэ байнаб. Манай уулзалгамнай үсөөхэн лэ хүнүүдэй дунда үнгэргэгдөө гэхэдэ болохо. Гэбэшье энэмнай олон миллион ветерануудтай бултантайнь хэгдэһэн хөөрэлдөөн гэжэ би һананаб. Тиин эндэ хэлэгдэһэн бүгэдые таанадтай адли ажабайдалай зам гаталһан хүнүүд ойлгохо, дэмжэхэ гэжэ би этигэнэб.

Энэ хөөрэлдөөндэмнай эдэбхитэйгээр хабаадаһанайтнай түлөө, нүхэдүүд, таанадта ехэ баяр хүргэнэб. Таанадай хэлэһэн бүхы һанал бодолнууд, таанадай бүхы дурадхалнууд эгээл анхаралтайгаар шэнжэлэгдэхэ.

Бэетнай элүүр энхэ, ажалтнай амжалтатай ябахыень, хамаг бүхы юумэндөө урагшатай **байхыетнай** Таанадта, Танай ойрын хүнүүдтэ юрөөнэб. **(Үни үргэлжэлһэн альга ташалга).**

ХОДОДОО—ЖАГСААЛДА!

(Түгэсхэл. Эхининь 1-дэхи нюурта).

Гэхэтэй хамта залуушуултай уулзахадаа, зарим хүбүүд, басагадай ажабайдалhaa шадаал hаа ехэ юумэ абаад, харюудань мүртэй юумэ үгэхэгүй гэhэн hанал бодолтой байhыень олохон ушарта адагланабди. Энэ ушар тэдэниие ажалда дүршэл шадабаритайгаар хүмүүжүүлгэдэ нэн түрүүн дутагдалнуудай тохёолдоhонhoo болоно. Центральна Комитедэй июниин Пленум дээрэ манай hургуулиие шэнэдхэн хубилгаха тухай асуудал тон саг соогоо табигдаа гэжэ hананаб.

Шэнэдхэн хубилгалгын тодорхой харгы замуудые, түхэл шэнжэнүүдые манай эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдэй дурадхаха байhаниинь элитэ, гэбэшье тэрэнэй үгзорилго hургуулиин hуралсалые үйлэдбэриин ажалтай hайнаар нэгэдүүлжэ, юрэнхы эрдэмhээ гадна хүдэлмэришэнэй мэргэжэлые хүбүүд, басагадта олгохо гэhэн зорилготой байха ёhотой гэжэ hананаб. Техническэ мэргэжэлэй училищинуудта дунда эрдэмтэй дүршэл шадабаритай хүдэлмэришэдые hурган бэлдэлгын ехэ дүй дүршэл Ленинградта, область дотор бии юм. Манай hанахада, энэ дүй дүршэлые hайнаар хэрэглэхэ шухала.

Юрэдөө, гэр бүлэ соогоо хүмүүжүүлгэдэ бүри эрилтэ ехэтэйгээр хандахын, үхибүүдэйнгээ абари зангай, сэдьхэл бодолой түлөө түрэлхидэй харюусалгые дээшэлүүлхын тула ажалша коллективүүд тухай хуулиие, бии байгаа дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Нэн түрүүн коммунистнууд-түрэлхидтэ шанга эрилтэ табиха хэрэгтэй.

КПСС-эй Программые шэнээр редакцилгые бэлдэлгэ тушаа Танай, Юрий Владимирович, хэлэhэн захяа заабаринуудые бидэ бултадаа гүнзэгы сэдьхэлhээ hайшаан угтабабди. Партиин Программые мүнөөнэй байдалые бодотоор шэнжэлхын, ерээдүйн зорилгонуудые нарилаар тодорхойлхын тула үзэл сурталай-теоретическэ ба политическэ hайн үндэhэ hуури табиха зэргэтэй.

1932 онhoo КПСС-эй гэшүүн, Социалис Ажалай Герой П. Д. Бородин үгэ хэлэбэ. ЦК-гай ноябриин (1982 он) ба июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд совет хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ халуунаар hайшаан дэмжэгдэжэ, манай бүхы ажабайдалда, манай бүхы ажал хэрэгүүдтэ гүнзэгы hайнаар нүлөөлнэ гэжэ мүнөөдэр урма баяртайгаар тэмдэглэхые хүсэнэб гэжэ тэрэ хэлээ.

Шухала шиидхэбэринүүдэй баталагдан абтадаг гүрэн түрын ба ниитын ажабайдалай асари ехэ асуудалнуудые уридшалан ажалша коллективүүдтэ зүбшэн хэлсэхэ гээшэ бодото ленинскэ ёho заншал мүн болоно. Минии 20 жэл соо директорээр хүдэлhэн ЗИЛ-эй олон мянган хүнhөө бүридэдэг коллективэй дүй дүршэлhөө энээниие hайн мэдэхэб. Мүнөө болотор тэрээнтэй нягта холбоо барисаагаа тогтооhоорби. Ажалай журам тухай тогтоол баталан абахынгаа урда тээ Центральна Комитет тэрэнэй проекттэй олохон ажалша коллективүүдтэй, тэрэ тоодо ЗИЛ-тэй танилсуулаад, hанамжыень мэдэжэ абаhан байгаа. Энэнь хүнүүдтэ тон hайшаагдаба. Энэмнай манай ёhотойл совет демократи, олониитэтэй партиин холбоо барисаатай байhан ушар гээшэ гэжэ тэдэнэр хэлсэнэ.

Мүнөө экономическа хэдэн гол шухала зорилгонуудые, тэдэнэй дундаhaa эгээн шухалань гэхэдэ, ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые улам хурдадхаха зорилгонуудые шиидхэжэ эхилээбди. Энээнтэй дашарамдуулан, зарим тэды hанамжануудаа хэлэхые хүсэнэб. Шэнэ техникэ нэбтэрүүлгые мүнөөнэйхиhөө hураггүй эршэдхэхэ, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ бүхы арга боломжонуудтайбди.

Эсэсэй эсэстэ техническэ хүгжэлтэ дэбжэлтын үндэhэ hуури болодог hалбаринуудые, тусхайлбал мүнөөнэй электронно-тоолон тодорхойлолгын, техникые, технологическа, мүн жолоодон хүтэлбэрилхэ онсо шухаг тухеэрэлгэнүүдые, автомат онhoop проект табиха хэрэгсэлнүүдые, станок бүтээлые роботой техникые, шэнэ, hайн материалнуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөхын тула бүри нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые абаа hаа, hайн байгаа. Энээнhээ үйлэдбэриин ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ сэхэ дулдыдаха байна. Эдэ бүгэдын юрын хэрэг бэшэ байhаниинь элитэ, гэбэшье промышленностиие техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ удаан болзорой комплексно тусхай зорилготой программые зохёобол, таарамжатай hэн ха гэжэ hанагдана.

«Түсэблэлгэдэ, ажахын ажал ябуулгада промышленна үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй (предприятинуудай) эрхэнүүдые үргэдхэхэ, хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдэй түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» тогтоол hаяхан баталагдан абтаа. Тэрэ экономическа үргэн ехэ туршалга хэхээр тусхайлбал, предприятинуудай эрхэнүүдые үргэдхэхөөр хараална.

Энэ тогтоолые бодото дээрэнь бэелүүлхэдээ, үйлэдбэриие социалис ёhoop үргэдхэлгые бэелүүлгэдэ, тэрэ тоодо гаргаша багатайгаар техническэ дэбжэлтын түйлалтануудые нэбтэрүүлгэдэ үйлэдбэриин коллективүүдэй үүргэ болон харюусалгые дээшэлүүлбэл, ашатай туhатай байха hэн. Капитальна hомололгодо мүнгэ зөөриие предприятинууд дээдын зургаануудhaa эрихэ бэшэ, харин өөhэдөө олохо ёhотой. Тиигэбэл тэдэнэр эдэ хэрэгсэлнүүдээ тон аша үрэ ехэтэйгээр гаргашалха байна. Хүдэлжэ байгаа үйлэдбэриингөө арга боломжонуудые гүйсэд ашаглахадаал, предприятинууд шэнэ барилга хэхэ зэргэтэй. Эндэ хүгжэлтын фонд шухала удха шанартай болохо бшуу.

1918 онhoo КПСС-эй гэшүүн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай ба ажалай ветеран, КПСС-эй XXVI съездын делегат, Киев хотын Печерскэ районой партиин ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ В. И. Киселев үгэ абахадаа, нигэжэ хэлэбэ: Үниинэй большевигүүдтэй партиин хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгада хабаадаха гээшэ энэ зал соо байhан бидэнэй хүн бүхэндэ ехэ нэрэ хүндэ болоно. КПСС-эй ЦК-да боложо байhан энэ уулзалгын ветеран бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ халуунаар hайшаагдаха, бидэнэртэ шэнэ хүсэ шадал нэмээхэ байhандань найданаб.

Һүүлэй үедэ КПСС-эй ЦК ехэ юумэ хээ. КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо хаража үзэгдэhэн асуудалнууд тухай саг үргэлжын мэдээсэлнүүд тэрэнэй эсэшэ сусашагүй ажал ябуулга тухай элирхэйлэн гэршэлнэ. Үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, жаяг журамые, эмхидхэлые, ёho гуримые бэхижүүлхэ талаар партиин хараа шугамые хүнүүдэй нэгэн hаналтайгаар hайшаан дэмжэжэ байhыень нүхэдтэсээ уулзахадаа, ажалша коллективүүдээр ябахадаа харанаб. Энэ хадаа манай бүхы түсэбүүдые бэелүүлхын, хараалhан зорилгонуудаа түйлалгын шухала эрхэ нүхэсэл болоно. Али бүхы гурим буса ябадалнуудые үндэhөөрнь усадхахын түлөө бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ — хүдэлмэришэнhөө министр хүрэтэр, эгээлэй юрын коммунистhaa партийна комитедэй секретарь хүрэтэр—табигдаhан үндэр ехэ эрилтые зүрхэ сэдьхэлээрээ hайшаан дэмжэнэбди.

Эдеэ хоолой ба Элшэ хүсэнэй программанууд эб найрамдалта зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, ороной хаба шадалые хүгжөөлгэдэ шэнгэлүүлэгдэнхэй. Июниин Пленум дээрэ тэдэнэй hүүлшынхинь мүнөө үеын ГОЭЛРО гэжэ нэрлэгдээ hэн. ГОЭЛРО-гой түсэбые бэелүүлгэдэ хабаадалсалга намтараймни хубинь болоно. 1920 оной декабрь hарада Соведүүдэй Бүхэроссин VIII съезд дээрэ тэрэниие баталан абахын түлөө дуугаа үгөө hэм. Удаань энэ асари ехэ түсэбые бэелүүлгэдэ хабаадалсаhан байгааб. Агуу ехэ хүдэлмэриин шата дамжан үргэлжэлүүлэгдэжэ байhыень хараха гээшэ ямар ехэ жаргал бэ!

Зүгөөр шэнэ общественые амжалтатайгаар зохёон байгуулхын, гэрэлтэ hайхан ерээдүйе байгуулхын тула нэн түрүүн хүниие өөрыень hайнаар хүмүүжүүлхэ, коммунис суртал hургаалнуудые бэелүүлхын түлөө эрид шанга, үзэл бодолтой тэмсэлшэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Элиршүүлые ашатай туhатай ажалда, ниитын ажал ябуулгада улам үргэнөөр хабаадуулха, тэрэниие сэрэгэй-патриотическа талаарнь хүмүүжүүлгые hайжаруулха гэhэн КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй захяа заабариие тон зүб гэжэ тоолонобди.

Залуушуулые этигэл найдалаар, харюусалгатай даалгабаринуудаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Юундэ граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнуудай жэлнүүдтэ hахалаашье ургаагүй эдир хүбүүд подразделенинүүдые командалжа шададаг байгааб? Үгышье гэбэл, 13-тайдаа трактор жолоодожо эхилhэн, бүхы орон дотороо мэдээжэ болоhон механизатор, Социалис Ажалай хоёр дахин Герой Александр Васильевич Гиталовые абажа харая. Иимэ жэшээнүүдые үшөөл олоор дурдажа болоно! Харин мүнөө эдэнэрhээ хоёр дахин аха наhатай мэргэжэлтэд үйлэдбэри дээрэ олохон ушарта үшөөл болбосорооогүй гэжэ тоологдодог байна. Заримдаа бэеэ даагаад хүдэлхыень найдахаяашье зүрхэсэдэггүй. Энэнь манай залуушуулай зарим хубиие ниитын үүсхэл эдэбхигүй болгожорхино бэшэ юм гү?

Бидэнэртэ, үниинэй большевигүүдтэ, ехэ анхарал оролдолго хандуулдагайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэхыемни Совет Украинын ниислэл хотын партиин ветеранууд намайе гуйhан байна гэжэ В. И. Киселев үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ. Бидэ зүрхэ сэдьхэлээрээ залуунуулбди. Зүрхэнэйнгөө сохижо байгаа сагта бидэ ниитын аша туhада эдэбхитэйгээр хүдэлхэбди, агуу ехэ Ленинэй хэрэгэй түлөө тэмсэхэбди.

«Ростсельмаш» заводой харуулдагша, завод дотороо олон станок дээрэ хүдэлхэ хүдэлөөнэй эхи табигша, Доидо коммунис ажалай түрүүшын ударнигуудай нэгэн П. К. Колесников үгэ хэлэхэдээ, нигэжэ мэдүүлбэ: Һаяар би 80-тай болохомни, ажалаймни стаж 60 гаран жэл юм. Тэдэнэй 52 жэл соонь «Ростсельмашта» хүдэлнэб. Хүсэ шадалаа гээгээгүйб, ажалаа орхихые hанаагүйб, түрэл заводтоо харуулдагшаар үшөөл хүдэлхэб гэжэ хэлэхэ байнаб. Һурагшадаймни олонхиин миниин хэрэгые үргэлжэлүүлжэ байhандань омогорхоноб.

Аяар табин жэлэй туршада ленинскэ партиин зэргэдэ байнаб. Тиин манай парти ямар ехээр ургааб, дотоодын болон уласхоорондын хэрэгүүдтэ тэрэ ямар ехэ хүндэтэй болонхойб, арад зондо ямар үнэн сэхээр алба хэнэб гэжэ харахадаа баярланаб. Манай ороной улам бата хүсэтэй болохын тулада, харин хүнүүдэй улам hайнаар ажаhуухын тулада парти бүхы юумэ хэнэ гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Партиин политика—энэ манай, арадай политика мүн.

«Дон-1500» гээшэ хүдөө ажахыда хэрэгтэй машина гэжэ Та, Юрий Владимирович, Москвагай станок бүтээгшэдэй урда үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ hэнта. Танай эдэ үгэнүүд бидэндэ, ростсельмашынхидта, партиин захяа заабари болоно. Тиин шэнэ комбайн гаргаха бэлэдхэл түсэбэй ёhoop ябажа байна гэжэ партиин Центральна Комитедтэ элидхэхэ байнаб. Зүгөөр хэрбээ бүхы арга боломжонуудаа хэрэглээ hаа, бүри ехэ амжалта түйлаха байгаабди гэжэ сэхэ хэлэхэ ёhотойб. Харин ашаглагдаагүй нөөсэнүүд манда үшөөл олон.

Жэшээнь, журамшье абаад үзэе. Тэрэниие бэхижүүлхэ хэмжээнүүдые хүдэлмэришэд hайнаар угтаа. Тиимэ хэмжээнүүдые абахаар болоо, тэдэ манай аша туhатай тааралдана гэжэ хүдэлмэришэд хэлэнэ.

Залхуу hүлэр хүнүүд үшөөл олон гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Коммунистнуудайшье дунда тиимэшүүл дайралдадаг. Хайша хэрэгээр хүдэлдэг, дутуу дунданүүдые обёоронгүй гарадаг. «Намhaa сааша, наранhaa нааша» гэhэн ёho баримталан hуудаг. Тиин хамаг юумэндэ хайхарамжагүйгөөр хандалга хадаа мүнөө эгээл хоротой зүйл болонхой гэжэ hананаб. Хүниие өөгшөөдэг сэдьхэлтэйшүүл дан олон болошонхой гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Арадай, ороной аша туhа болоходонь, бидэ бүгэдэ шанга эрилтэтэй байха ёhотойбди.

Мастерай үүргэ тухай хоёр үгэ хэлэхэм. Мастерай эгээл хүндэтэй хүн байhан сагые hайн hананаб. Харин мүнөө өөрынгөө заводто харахадам, тэрэнэй үүргэ доошолно. Заримдаа тэрэнэй hанамжые тоодоггүй, мүн тэрэнэй ажалай түлөөhэн тухай бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Тобшоор хэлэхэдэ, мастерай нэрэ хүндыень үргэхэ хэрэгтэй. Мастер гээшэмнай журам, шанар, бүтээсэ ха юм.

Мүн архидалга гэжэ муу юумэн хүдэлмэришэдэй hанаае зобоono. Хонжоо наймаа хэхэ, эдилгэ абаха, зарим хүнэй общественые хууран баяжаха баримтанууд үшөөл олон дайралдана. Мүн хэрэглэмжэ тухай онсо тогтожо хэлэхэ дуратайб. Заримдаа түрүүшын хэрэглэлэй эд товарнууд бэшэ, харин хэтэрүү гоёлтын зүйлнүүд гол hуурида гарадаг. Хүн зоной шунал энэ талаар заримдаа аргагүй хүрсададаг байна. Ажалай болон хэрэглэмжын хэмжээнэй хойноhoo бүри шанга хиналта тогтоохо хэрэгтэй гэжэ hананаб. Мүн нэгэ иимэ асуудал шиидхэхээр болонхой. «Ехые хээ hаа, ехые абахаш» гэhэн ёhoop лэ манда түлөөhэн гол түлэб үгтэдэг гэжэ мэдэжэ. Мүнөө энээниие хубилгаха хэрэгтэй. «Һайнаар хэбэл — ехээр абахаш» гэhэн гурим байха ёhотой. Салин түлөөhые ажалай шанартай нягтаар холбохо шухала.

Үгынгөө түгэсхэлдэ П. К. Колесников нигэжэ хэлэбэ: мүнөө дэлхэй дээрэхи байдал ямар шанга болонхойб гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Дайсад манай дабшалтые аалидуулха гэжэ, харин арга болоо hаань, коммунизмые hүнөөхые хүсэнэ. Теэд хэн манда hайн hанаатайгаар ерэнэб, тэрэниие hайнаар угтахабди, харин хэн hэлмэ мэсээр ерэнэб, тэрэ hэлмэhээл хосорхо гэhэн элинсэг хулинсагайнгаа захяае hананабди. Дайсадай hанаашалгануудые бүрүүтүүлхын тулада, түрэл Эсэгэ оронойнгоо түгэс хүсые улам бэхижүүлхэ гэhэн нэгэл зам бии. Тиин тэрэниие ажалаараа улам арьбадхахын тулада хүсэ шадалаа гамнахагүйбди.

Белоруссиин газар элдүүрилгын НИИ-гэй намарай ороohото ургамалнуудай эхин үрэнэй ба селекциин таhагые даагша, Социалис Ажалай Герой, БССР-эй эрдэм ухаанай габьяата ажал ябуулагша Н. Д. Мухин нигэжэ хэлэбэ. Бүхы үеын совет хүнүүдэй ажалаар ленинскэ партиин хүтэлбэри доро байгуулагдаhан экономико. Тэрэнэй мүнөөнэй хэмжээн болон хүгжэлтынь арга боломжонууд гүрэнэй, түсэбэй ба ажалай журамые саашадань бэхижүүлхые эринэ. Һайн журамгүй hаа, бидэнэр урагшаа түргэнөөр дабшажа шадахагүйбди. Гэхэтэй хамта, дабшалтадамнай hаал тойбо татадаг, манай ороной экономикодо схэ хоро хүргэдэг үзэгдэлнүүд үшөөл дайралдана. Эдэ юун бэ гэбэл, ажалhaa hамшагшад, ажалаа hэлгүүлэгшэд, общественые хууража баяжахые эрмэлзэгшэд болоно.

Мүн журамгүй, харюусалгагүй ябадал зарим хүтэлбэрилэгшэдэйшье дунда бии. Заримдаа ямар юумэн үзэгдэдэг бэ? Зарим хүтэлбэрилэгшэд түсэб болон договороор абтаhан уялгануудые дүүргэлгэ хангадаггүй. Теэд хойшолонгүй энэнь үнгэрдэг. Тиин ажал хэрэгээ hайнаар эрхилжэ шадаашьегүй hаа, иимэшүүл хэдэн олон жэлдэ тушаал ээлжэ hуудаг. Эдэ мэтын хүтэлбэрилэгшэдhөө шангаар асуудаг болохо, харин ажаллажа шадахагүйнүүдыень сүлөөлдэг болохоор болоо.

Парти болон правительство бидэнэртэ, эрдэмтэдтэ, али бүхы дэмжэлтэ, анхарал хандуулдаг. Партиин оролдолгодо харюу болгон, манай ороной эрдэмтэд шэнэ нээлтэнүүд болон ухаалалганууд аар эрдэм ухаае баяжуулаа. Теэд научна шэнжэлэлгэ бүхэнhөө ёhотой hайн үрэ абтадаг гээшэ гү? Үгы байhандань шаналмаар. Тэрэнэй олониинь шкафта хадагалагдажа хүушардаг, теэд тэдээндэ ехэ саг, хүсэн ба зөөри гаргашалагдаа бшуу. Минии hанахада, научно-техническэ дэбжэлтын түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ гурим юдо hайнаар үшөөл тааруулагдаадүй байна.

Ямаршье орёо хэсүү асуудалай табигдабал, тэрэниие партиин, КПСС-эй ЦК-гай шиидхээ hаань, амжалтатайгаар дүүргэгдэдэг гэжэ мэдэнэбди. Тиимэhээ научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ тухай асуудалай КПСС-эй ЦК-да харагдаа hаань hайн байха байгаа. Энэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань хүгжөөлгэдэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргэхэ байhаниинь дамжаггүй.

Үгынгөө түгэсхэлдэ Н. Д. Мухин нигэжэ хэлэбэ: дайнай гашуудалые үзэhэн бидэнэр, ветеранууд, КПСС-эй ЦК-гай болон тэрэнэй Политбюрогой эб найрамдалта политикые халуунаар дэмжэнэбди. Дэлхэй дээрэхи байдал шангадаа, Америкын империалистнууд тэрэниие улам түгшүүрилтэй болгоно. Гэбэшье совет хүнүүдые айлгахын аргагүй гэжэ тэдэнэр мэдэхэ ёhотой.

Дэлхэй дээрэ эб найрамдал сахин хамгаалхын, ороной экономическа болон бэеэ хамгаалха хүсые бэхижүүлхын тулада үнэхөөрөө асари ехэ хүдэлмэри ябуулжа байhанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо өөрынгөө нүхэдэй зүгhөө — Совет Белоруссиин партийна организациин ветерануудhaa үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Социалис ажалай Герой, инженер, РСФСР-эй габьяата механизатор Б. М. Бахолдина үгэ абана. Аха үетэнэй дүй дүршэл хүсэ шадалаа гамнангүй үгэhэнэй, партиин, Эхэ ороной хэрэгтэ хизааргүй үнэн сэхэ байhанай ульгэр жэшээ болоно. Тиин энэ дүй дүршэлэй улам арьбадхагдажа байhандань бидэнэр, ветеранууд, илангаяа баяртайбди.

Минии ами наhан hайнаар ябаа юм. Энэ юунhээ болооб гэхэдэ, би бүхы наhандаа үнэн сэхээр ажаллаха гэжэ оролдодог байгааб, юрын тракторист ябаhанаа Алтайн хизаарай Шипуновско МТС-эй директор хүрэтэр зам гараа хүм. Наhатай болобошье, Госсельхозтехнадзорой инженерээр хүдэлhөөрби, районой механизатор-эхэнэрнүүдэй отрядые толгойлноб. Өөрынгөө ажабайдалай элдэб үе шатануудые холбоходоо, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүд бүхы совет хүнүүдтэл адли миниишье ажабайдалда шэнэ шата болоо юм гэжэ хэлэхэ байнаб.

Хүдөөгэй ажалшан байhан хадамни, Эдеэ хоолой программын намда ойро дүтэ байhаниинь ойлгосотой. Тиин КПСС-эй ЦК-гай тодорхойлhоной ёhoop, эмхитэй байдалаар, шанга журамаар, үнэн сэхэ ажалаар тэрэниие шиидхэхэ хэрэгтэй. Манай хүдөө нютагта ехэ элбэгжэhэн түгэс техникые эрхимээр хэрэглэхэ шухала.

Завод, фабриканүүдта колхоз, совхозүүдта хүдэлмэриин хүсэн дутана гэжэ хүнүүдэй хэлэхые дуулдагбди. Тиин хүн зоной үсөөн үлэсэhөө энэнь болоно гэжэ научнаар тайлбаридаг. Теэд энэ демографи гээшэнь хүтэлбэриин аппаралта юундэ нүлөөлнэгүй гээшэб? Тэрэ аппарат улам ехэ боложол байха юм, энээниинь бүгэдэ харана. Конторонуудта, трестнүүдтэ, управленинүүдтэ, нэгэдэлнүүдтэ hула стул үгы болонхой.

Энэ зүб гээшэ аал? Материальна баялигые гаргадаг газартал түбхын түү хүдэлмэри гүйсэд хангабал, таарамжатай байха байгаа. Демографиин орёо нүлөөн түбхын түрүүндэ канцелярида үзэгдэдэг, харин үйлэдбэри бүхы хэрэгтэй юумээр — хүнүүдээршье, материалааршье — хангагданги байг.

Үшөө ажалай журам тухай хэлэхэм. Ажал хэрэгтэ шухала hаань, хэдышье хүрэтэр хүдэлхэ хэрэгтэй. Хүдөөдэ урдань хуряалгын үедэ нэгэ үдэр, үнгэрхэдөө хоёр үдэр амарха, турпоходто ошохо, амаралта абаха гээшэ үзэгдөө дуулдаагүй ушар байгаа. Харин мүнөө эгээл халуун үе — үбhэнэй, таряа хурлалгын үедэ, минута бүхэнэй үнэтэй болоод байхала, зарим газарта нэгэ халаан соо хүдэлдэг, воскресени бүхэндэ амардаг.

Ажалай болон гүрэнэй журам бэхижүүлхэ тухай асуудал зүбөөр табигдаа гэжэ арад зон тоолоно. Харин тэрэниие хүтэлбэрилэгшэдэй өөhэдөө эбдэлэг байhаниинь шаналмаар. Хүнүүд тушаалаараа дээрэ байhан хүнэй хойноhoo хёрхоор адаглан харадаг, тэрэнэй зүгhөө багаханшье юумэнэй гаргагдабал, тэрэнь зэбүүрхэл үүсхэдэг. Кадрнууд тухай оролдолго гаргагдадаг гээшэ. Теэд хэдэн арбаад жэлэй туршада нэгэ газартаа тогтожо байха, ехэнхинь ажал хэрэг тухай бэшэ, харин өөр тухайгаа бодожо байха гэжэ энэ оролдолгыень заримаан ойлгоhон байна. Зарим нэгэ начальнигые ондоо ажалда оруулханьшье бэлэн хэрэг бэшэ болонхой.

Мүн ажаллажа hургалгын түлөө түрэлхидэй харюусалга дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Харин тэрэнь ехэшүүлэй дүй дүршэлдэ, тэдэнэй ульгэр жэшээдэ үндэhэлдэг ха юм. Ажал гээшэмнай бэлэн юумэн бэшэ, тиин ажалда бэрхэшээлнүүдтэ үхибүүдые hургаха хэрэгтэй.

Би эндэ hанаhан байhанаа нюунгүй хэлэбэб, Юундэб гэхэдэ, табигдаhан зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэдэнь, инаг дурата Эхэ орондоо, түрэл партидаа хаба шадалаараа туhалхаhaa ондоо зорилго намда үгы юм.

Арадай hуудал байдал тухай партиин анхарал оролдолго түгэс юм гээд отставкада байдаг генерал-майор М. Д. Ташмухамедов үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Энэ анхарал оролдолгые үргэн арад ниитэ, ороной бүхы республиканууд ба нютагууд мэдэрдэг. Республикын ниислэл хото Душанбегэй городской ажахые хүгжөөхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой hайшааhан тухай мэдээсэ Таджикистан сэдьхэлээ хүдэлгэн угтаhан байна. Энээндэ ленинскэ национальна политика үшөө дахин элитээр харагдана. Партиин шиидхэбэри бүхэн, тэрэнэй бүхы түсэбүүд ба хэрэгүүд ажалша хүнүүдэй hуудал байдалые hайжаруулха гэhэн гансал зорилготой юм.

Бидэ шэнэ байдал байгуулха аза талаантай байгаабди. Тиин манай арадай үргэнөөр ба найдамтайгаар дабшажа ябахые харахада, зүрхэ сэдьхэлээрээ баярладагби. Манай хараhаар байтар эгээл зоримгой түсэбүүд бэелүүлэгдэнэ. Минии Эхэ орон Таджикистанай хаданүүдта Нурекскэ далай нэмжыгээ. Рогундо шэнэ асари томо предприяти баригдана. Хадын шэлые хүндэлэн олон километр тоннель малтагдана. Мэнэ hаяар тэрээгүүр Дангаринскэ талада уhан ерэжэ эхилхэ юм. Тиин эдэ бүгэдые ульгэр онтохоной геройнууд бэшэ, харин манай совет хүнүүд, манай арад зон хэнэ бшуу.

Минии наhанай ехэхэн хубинь армитай, политическэ хүдэлмэритэй холбоотой байгаа юм, — гэжэ М. Д. Ташмухамедов үгэеэ үргэлжэлүүлээ. Тиин би өөрынгөө дүй дүршэл дээрэhээ олон юумые сэгнэжэ үзэдэгби. Һзводой ябажа байхада, нэгэнэйнь гэшхэдэлээ алдажа эхилээ hаа, бүхы жагсаалынь гуримаа алдадаг. Иимэ солдадтай хөөрэлдэхэдэшни, эмхи муутай, журамгүй байшадаг. Харин командирай, хүтэлбэрилэгшын нигэжэ «доходлгог» байгаа hаань, бүришье муу бшуу.

Хүнүүдэй мэдэрэлые, харюусалгые, эмхи журамые дээшэлүүлжэ, манай урагшаа дабшалтые түргэдхэхэ талаар партиин абажа байhан хэмжээ ябуулганууд намда ехэ ойлгосотой байна.

Сэрэгэй хүн тула би залуушуулай сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгэ тухай, Эхэ ороноо хамгаалхаар хэр бэлэн байhан тухай ходо бодолгото болодогби. Дэлхэй дээрэхи оршон байдал орёо түгшүүрилтэй, тиимэhээ хэзээдэшье буу зэбсэгээ бэлэн байлгаха хэрэгтэй. Эхэ оронойнгоо хамгаалагшань тула сэдьхэл бодолой ба тамир шадалай талаар дайшалхы бэлэн байха уялгатай гэжэ залуу хүн бүхэнэй мэдэрэлдэ хүргэхэ шухала. Энэ талаар залуушуулда туhалха гээшэ манай уялга мүн.

1931 онhoo КПСС-эй гэшүүн, Социалис Ажалай Герой, Казахай ССР-эй Талды-Курганска областиин «40 лет Октября» колхозой түрүүлэгшэ Н. Н. Головацкий үгэ хэлэнэ. Эндэ Совет Казахстаниие түлөөлхэ ехэ нэрэ хүндэ намда тудаа гээд тэрэ хэлэнэ. Казахстанай ажалшад, бүхы совет хүнүүдтэл адли, манай партиин ленинскэ хараа шугамые, тэрэнэй гадаадын ба дотоодын политикые түгэс бүрин hайшаадаг, өөhэдынгөө эсэшэ сусашагүй ажалаар дэмжэдэг юм. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) ба июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд олониитын ажалай ба политическэ эдэбхи үүсхэлые дээшэлүүлhэн байна.

Гуша гаран жэл соо би колхоз хүтэлбэрилнэб. Эдэ жэлнүүдтэ олон юумэ хараaб, үзөөб. Мүнөө жэлэй ургасые саг болзортонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряаха, түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые болзорhoonь урид дүүргэлгые хангаха гээшэ мүнөөдэрэй гол зорилго болоно. Манай коллективэй хүсэлэл оролдолгонуудшье эдэ зорилгонуудта хабаадуулагданхай. Жэл бүри бидэ 4 миллионhoo дээшэ пүүд ороohо гүрэндөө тушаадагбди. Ороohо худалдалгаар түсэбтэ табан жэлэй түсэб гурбан жэл соо дүүргэгдэхэ гэжэ элидхэнэб. Мүнөө жэлдэ 7 мянган тонно мяха гүрэндөө худалдахые шиидэнхэйбди. Энэмнай хоёр жэлэй түсэбтэй адли юм. Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ бидэнэй оруулhан бодото хубита нимэ байна.

Һураггүй ехэ амжалтануудые түйлажа болохо hэн гэжэ бидэ ойлгонобди. Энэ уулзалгада бэлдэхэдээ, мандa үшөө юун дуталданаб гэжэ ехэ бодожо үзөө hэм. Залуушуулые хүдөөдэ үлөөхэ, ниитын үйлэдбэридэ хабаадуулха асуудал нэн түрүүн бидэнэй hанаае зобооно. Хүбүүд, басагадай бүри бага байхаhаань хойшо газарта, таряашанай, малшанай ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй гэжэ олон жэлэй дүй дүршэлhөө мэдэдэгбди. Тиин hуралсалай гүрэнэй системэ, техническэ мэргэжэлдэ залуушуулые бэлдэлгэ энээндэ шэгнүүлэгдэхэ зэргэтэй. Тус асуудалаар хэлэhэн хүнүүдэй дурадхалнуудые би хүсэд бүрин дэмжэнэб.

Үйлэдбэридэ түрүүшынхээ ерэhэн залуу хүндэ эмхидхэлшын арга дүршэл, хүнүүдтэй хүдэлхэ шадабари яаха аргагүй дуталдадаг. Хүдөө ажахын институт болон техникум дүүргэhэн залуу мэргэжэлтэдые ороной түрүү колхоз, совхозуудта стажировко заабол гаргуулдаг болоо hаа, зүб байха байгаа. Энэнь залуушуулай хүдөөдэ дуратайгаар хүдэлдэг болоходонь туhалха hэн. Тиигээ hаа, залуу агрономой асфальт дээрэ пивэ наймаалжа, харин зоотехнигэй магазинда мяха наймаалжа байха үзэмжэгүй ябадалнууд байхагүйл hэн. Энэ талаар хуулита хэмжээнүүд дуталдана хэбэртэй. Мэргэжэл шадабари багаар хэрэглэдэг хүдэлмэри дүүргэхэдэнь мэргэжэлтэдтэ хайшан гээд дээрэ байнаб гэhэн асуудал гарадаг.

Научна эмхи зургаануудhaa бүри ехэ юумэ хүлеэнэбди. Жэшээлбэл, манай колхоздо кукурузын ороohо тарижа ургуулха, хуряаха, илгаха олон янзын хүдэлмэри гараар хэгдэдэг, харин энэмнай бүтээсэ багатай хэрэг шуу. Тусхай техникэ манда үсөөн. Хүдөө ажахын урда ехэ зорилгонууд табигдана. Тэдэниие дүүргэхын түлөө бодото ажалай ба эрдэм наукын хүнүүд суртаа харюусаха зэргэтэй.

Партиин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын, хүгжэлтэ түгэс социализмын шэнэ түйлалтанууд болгон бэелүүлхын тула хүсэ шадалаа гамнахагүйбди гэжэ найдуулхыемни зүбшөөгыт гээд үгынгөө түгэсхэлдэ Н. Н. Головацкий хэлэбэ.

Граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай ветеран Я. Д. Чанышев үгэ эрибэ. 1917 оной мартын 15-haa партиин зэргэдэ, 45 жэл соо баатар габьяата Улаан армиин зэргэдэ ябаhаб гээд тэрэ хэлээ.

Митинг дээрэ ба партиин X съезд дээрэ Ленинтэй хоёр дахин уулзаhан аза талаантайб. Агуу ехэ Ленинэй хүтэлбэри доро манай парти ба манай арад хүшэр хүндэ эрхэ байдалда дотоодын контрреволюциие ба интервентнүүдые илаад, социализмын үндэhэ hуури байгуулжа эхилhэн юм. Энэ яажа түйлагдааб? Хоёрхон юумэн тухай хэлэхэ байнаб. Нэгэдэхеэр, Владимир Ильич парти доторой шанга журам тухай, партийцууд большевигүүдэй түрүү үүргэ тухай саг үргэлжэ hанаагаа табидаг байhан. Хоёрдохёор, Ленин коммунист хүтэлбэрилэгшэдhөө шангаар асуудаг hэн.

Ленин hайн сэдьхэлтэй хүн байhан гэжэ бидэ хэлэдэгбди. Тиин энэмнай үнэхөөрөөшье тиимэ. Зүгөөр партиин, арадай ашаг туhа тухай хөөрэлдөөнэй болоходо, эдэ ашаг туhада зүрюу харша ябадал гаргадаг хү-

УРАГШАА ДАБШАХЫЕМНАЙ УРЯАЛНА

Ветеранууд. Хэды олон гээшэб даа, эдэнэр, ажалай болон дайнай ветеранууд. Манайшье багахан коллективтэ ажалай ветеранууд олон байхал. Иимэ хүнүүдтэй хамта ажаллажа байhан бидэнэр, манай ательегэй комсомол-залуушуул КПСС-эй ЦК-гай хүтэлбэрилэгшэдэй партиин ветерануудтай үнгэргэhэн уулзалгын материалнуудые ехэтэ hонирхон уншаабди. Энэ уулзалга тухай дуулаад байхадаа хүн бүхэнэймнай досоо ямар бэ даа нэгэ омогорхолой гэхэ гү, али баярай мэдэрэл түрөө. Бидэнэршье мүн лэ ажалай ветерануудтай зэргэлэн ажалланабди, тэдэнэйнгээ жэшээгээр ажабайдалайнгаа саашанхи замые зохёон байгуулнабди гэжэ hанахада хэды hайхан гээшэб. Ажалай ветеранууд—манай аха нүхэд, hурган хүмүүжүүлэгшэднай болоно.

Коллективэймнай ажалай ветеранууд (тэдэнэр мүн лэ ажалай түрүүшүүл юм)—Мария Германовна Борисова, Мария Алексеевна Потапова, Клавдия Георгиевна Зеленкина, Людмила Поликарповна Еранская болон бусад. Тэдэнэй ажал хэрэг, ажабайдалынь бидэндэ ульгэр жэшээ боложо үгэнэ, ажаллаха, ажаhуухa хэрэгтэмнай туhална гээшэ.

«Партиин ветеранууд хадаа буурашагүй эршэ хүсэтэй сэбэр сэхэ сэдьхэл бодолтой, Эхэ орондоо, партидаа үнэн сэхээр алба хэдэг хүнүүд мүн», — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андропов уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэhэн байна.

Юрий Владимирович Андроповой, мүн уулзалгада хабаадаhан партиин ветерануудай хэлэhэн үгэнүүд гүн гүнзэгы удхатай гээшэ.

Партиин ветеран бүхэнэй хэлэhэн үгэнүүдые анхаралтайгаар уншаhанай hүүлээр сэдьхэлээ хүдэлгэнгүй байхын аргагүйл. Эдэнэр ажабайдалай бүхы асуудалнууд дээрэ тодорхойгоор тогтоно. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд, ажалай журам тухай Хуули, залуушуулые hурган хүмүүжүүлгэ — hанаад үзэхэдэ, булта юрын, саг үргэлжэ хэлэгдэжэл байдаг үгэнүүд лэ даа. Харин энэ уулзалга дээрэ эдэ үгэнүүд ямар гүнзэгы удхатайгаар зэдэлээ гээшэб. Энэ ушар бидэниие ажал хэрэг, ажабайдал тухайгаа бодомжолхо, алхам бүхэнөө шалган хинахыемнай үшөө дахин hануулан, партиингаа уряалаар урагшаа дабшахыемнай уялгална гээшэ

А. МАЛЮТИНА.
«Одон» ательегэй оёдолшон, комсомолка.

ҮҮРГЭМНАЙ ЕХЭ

КПСС-эй ЦК-да августын 15-да ветерануудтай үнгэргэгдэhэн уулзалгые арад зонойнгоо халуунаар дэмжэжэ байхада бидэшье, залуу үетэн тэндэ болоhон хөөрэлдөөн манайшье хараа бодолтой нягта холбоотой, тиимэhээ бидэнэй дэмжэлгэ халуун гэжэ коллективэйнгээ залуушуулай зүгhөө мэдүүлнэб.

Социализм байгуулгын тон ехэ дүй дүршэлтэй ветерануудай оролдосотой, эдэбхи үүсхэлээр түгэс ажал мүнөө үе сагта манда тохёолдоhон бэрхэшээлнүүдые дабажа гараха хэрэгтэ шухала удха шанартай байhыень Ю. В. Андропов үгэ соогоо онсо тэмдэглээ. «Манда найдамтай халаaниие бэлдэжэ байhан ветеранууд партиин ба арад зоной урда айхабтар ехэ габьяатай»—гэhэн Юрий Владимировичай үгэнүүд залуушуулда сэхэ хабаатай гэжэ ойлгоноб. Юуб гэхэдэ, ветерануудай хүмүүжүүлхы хүдэлмэриин ашаг үрэ ехэтэй байхын тула бидэ, залуушуул, тэдэнэй сэсэн мэр-

ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

...ЁЛШОДОЙ ЗОРИЛГОНУУД

...лэй сентябрь һарада арадай творчествын болон соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин научно-методическа түбүүдэй директорнуудэй бүхэсоюзна совет манай республикада хэгдэһэн ажалые һайшааһан юм.

Республикын соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ табигдаһан зорилгонуудаа бэелүүлхээр ажалай комплексно онол аргануудые хэрэглэдэг болонхой. Ажалаа олон янзаар, һонирхолтойгоор эмхидхэжэ, интернациональна, ажалай болон үзэл бодолой, мүн гоё һайханиие ойлгожо абаха шэглэлнүүдээр хүмүүжүүлхы удхатай хэмжээ ябуулгануудые эрхилдэг түрүү зэргын түбэй клубна системэнүүд манда олон. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын районой Тарбагатайн түбэй соёлой байшан һонирхолтой, удхатайшье ажал ябуулжа байдаг. Тэрэнэй коллектив соёлой-хүмүүжүүлгын ажалда элсүүлэгдэхэ зэргэтэй тосхонойнгоо эмхи зургаануудта түшэглэн ажалладаг. Тиимэһээ эндэ «Знание» гэжэ ниитэ-политическэ лектори, соёлой университет, педагогикын болон медицинын эрдэмүүдэй болон залуу сэрэгшын һургуули гэхэ мэтэнүүд саг үргэлжэ хүдэлгэгдэдэг.

Хориин районой Үдын, Хэжэнгын районой Загаһатын, Хяагта хотын, Ново-Селенгинскын, Кабанскын районой Колесово тосхоной, Хурамхаанай районой Дэрээнэй соёлой байшангууд тарбагатайнхидай жэшээгээр ажалаа ябуулдаг болонхой. Энэ ушарта хоорондоо хэлсэжэ баталһан түсэбүүднай ашагтайшье байжа болоо. Гэхэтэй хамта зарим нютагуудта түбэй клубна системэнүүд баталагдаһан түсэбүүдээ хүсэд баримталжа дүүргэдэггүй гэжэ тэмдэглэмээр. Энэ талаар районуудай соёлой таһагуудые даагшанар болон тэндэхи методическа түбүүдэй хүтэлбэрилэгшэд харюусалгаяа мартаха ёһогүй.

Манай республикын олонхи клубуудай ажал ябуулга колхоз, совхозуудайнгаа, районуудайнгаа хэрэг ажалтай нягта холбоотой байдаг гээшэ. Илангаяа социалис мүрысөө эмхидхэхэ, мүн ажахынуудта гаража байдаг үдэр үдэрэй жэжэ божын асуудалнуудай шиидхэгдэхэ тээшэнь хамааралсадаг, мүн түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ, нютагайхидайнгаа ажалай амжалтануудые бүгэдын шадабари болгохо хэрэгүүдтэ соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй үүргэ тон ехэ гээшэ.

Хэжэнгын, Кабанскын районуудай соёлой байшангууд, профсоюзуудай Шэнэ-Бряанэй, Закаменскын Соёлой ордонгууд, Яруунын районой Мужыхын, Эгэтын-Адагай болон Зэдын районой Алцагай, Дэрэстэйн соёлой байшангуудай хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриин түрүүшүүлые болон ажалай, дайнай ветерануудые нютаг зонуудай олон хабаадалгатайгаар ёһолон хүндэлһэн удэшэнүүдые үнгэргэдэг байна.

Хүдөө нютагуудай клубуудай хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриин холын участогуудай, илангаяа колхоз, совхозуудай түбүүдһээ холо оршодог фермэ, отаронуудай хүдэлмэрилэгшэдые соёлой талаар хангаха хэрэгтэ анхаралаа хандуулна. Энэ талаар манда зарим тэды дүй дүршэл бии болонхой. Гэбэшье үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ хэдэ хэдэн соёлой байшангуудай хүдэлгэгдөөгүй байһаниинь гэмшэлтэй.

Малшадые соёлой талаар хангалгада тодо хараатай түсэб-графигууд табигдаад, фермэ, гүүртэ болон отаронуудаар манай соёлшод нэгэ доро хэлсэһэн үдэртөө гарадаг байна. Олонхи районуудта комплексно хангалга эмхидхэгдэнэ. Тиигэжэ малшадай улаан булангууд харуулан ойлгуулха агитацыин зүйлнүүдээр, ажахы доторой үйлэдбэриин тоо, баримтатай мэдээнүүдээр хангагдадаг, шэмэглэгдэдэг байна. Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ Яруунын, Мухар-Шэбэрэй, Хурамхаанай, Загарайн районуудай, тиихэдэ Сэлэнгэ Дүүмын «Колосок», Хэжэнгын «БИС» гэжэ агитбригадануудай автоклубууд һайнаар ажаллажа гараа.

Хориин районой Үдын сельсоведэй соёлой, худалдаа наймаанай, медицинын болон олон ажалуудаһан хэрэглэмжэ хангаха хүдэлмэрилэгшэд түрэл совхозойнгоо малшадые эрхимээр хангаха тухай үүсхэлые гурбадахи жэлээ гарган ажаллана. Гэдэһэн үүсхэлые республикымнай соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд үргэнөөр дэмжэжэ байнхай.

Гэхэтэй хамта республикымнай олонхи клубууд, амаралтын паркнууд улад зониие понирхолтойгоор хангаха үүргэеэ гүйсэд дүүргэнэгүй. Жэшээлхэдэ, Загарайн, Прибайкалиин, Түнхэнэй, Ахын болон бусад районуудай клубуудай ажал илангаяа хангалтагүй.

Тиихэдэ Баргажанай, Бэшүүрэй, Зэдын, Загарайн, Захааминай, Хойто-Байгалай районуудай соёлой байшангуудай ажалай үрэ дүнгүүд доошолонхой. Эдэ бүгэдэ дурсагдагша районуудай соёлой таһагуудай хангалтагүй ажалые, мүн республикын научно-методическа түбэй зүгһөө эрилтэ багатай байһые гэршэлнэ.

Мүнөө үедэ клубууд, соёлой байшангууд хадаа нютаг нютагуудайнгаа үдэр бүриин ажабайдалда түшэглэн ажал хүдэлмэреэ эмхидхэхэ зэргэтэй. Тиигэжэ тэндэхи агитбригадануудай программада, «Сахилгаан» хуудапануудта ажалай болон ниитын гурим журам сахилга тухай хурса материалнууд гаргагдажа, тунхаглагдажа байха.

Һүүлэй жэлнүүдтэ соёл-гэгээрэлэй дээдэ болон дунда шатын мэргэжэлтэй хүдэлмэрилэгшэд олошороо. Республика доторнай ажаллажа байгаа 1224 клубай хүдэлмэрилэгшэдэй хахадһаа ехэнхинь хүдөө нютагуудта ажаллана.

Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ уран һайханай бүлгэмүүд ехэ үүргэтэй. Республикын 526 соёлой байшан болон клубуудта 2800 кружогууд, уран һайханай бүлгэмүүд хүдэлгэгдэнэ. Тэдээндэ хамтадаа 41.400 хүн хабаадалсана. Үнгэрһэн жэлдэ инструментальна хүгжэмэй, арадай хатарай, агитационно-уран һайханай бригадануудай, ансамбльнуудай, республиканска һайндэрнүүд амжалтатайгаар үнгэргэгдөө һэн. Тиихэдэ табадахияа үнгэргэгдэһэн республиканска фольклорой һайндэр — уран һайханай энэ заншалта һалбариин улам оори хүгжэжэ байһые гэршэлээ. Тэрэ һайндэртэ хоёр гаран коллективүүд хабаадалсаба. Энэ хадаа үнгэрһэн жэлэй февраль һарада СССР-эй ВДНХ-да өөрынгөө арадай онсо өөрсэ шэнжэтэй уран бэлигые харуулһан эвенкнүүдэй «Осикта» ансамбль, мүн Хяагтын районой Алтай нютагай, Захааминай районой Санагын, мүн Оронгын, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй болон бусад нютагуудай фольклорно коллективүүд гээшэ. Чехословакида үнгэргэгдэһэн фольклорой уласхоорондын фестивальда амжалтатайгаар хабаадалсаһан «Дэбэсэнэм», «Лотос» гэһэн ансамбльнуудай гүйсэдхэлгэ хадаа манай республикын арадай творчествын саашадаа хүгжэжэ байһые тодоор гэршэлээ һэн.

Гэбэшье республика доторнай кино, фотодо дуратайшуулай клубууд, кружогууд үшөөл үсөөн. Тиихэдэ үхибүүдэй уран һайханай бүлгэмүүд үгы байнаар. Уран һайханай талаар тэдэнэртэй хэгдэхэ ажалай методическа таһаг манай научно-методическа түбтэ байгуулагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй, «Уран һайханай бүлгэмүүдэй ажалые наринжуулан эмхидхэхэ хэмжээ ябуулганууд тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолтой зохилдуулан, манай республикын соёл-гэгээрэлэй гуламтанууд ажал хэрэгээ саашадань һайжаруулха зэргэтэй.

Н. МАДУЕВ.
Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын РНМЦ-гэй директор.

СССР-эй АГААРАЙ ФЛОДОЙ ҮДЭРЫЕ УГТУУЛАН

СОВЕТ СЭРЭГЭЙ АВИАЦИ: ҮСЭГЭЛДЭР БА МҮНӨӨ

Байгша оной августын 21-дэ манай орон дотор заншалта һайндэр — Агаарай Флодой үдэр табидахияа тэмдэглэгдэхэнь. Үшөө үнгэрһэн зуун жэлдэ ородой ухаалан зохёогшо А. Ф. Можайскиин түрүүшын модон самолёдһоо түүхэеэ эхилһэн авиаци айхабтар түргэн хүгжэжэ, юрын нэгэ гайхалай зүйлһөө ашаа зөөхэ тон шухала транспорт, зэбсэгтэ тэмсэлэй хүсэтэ һалбари болонхой бшуу. Хэдэн үеын эрдэмтэд, конструкторнууд, летчигууд, инженернүүд болон техникүүдэй хэшээл оролдолгоор, оюун ухаан бодолоор ниидэдэг аппарадуудай саг үргэлжэ һайжаруулагдажа, жэл ерэхэ бүри элдэб түхэлэй самолёдуудай заводуудай цехүүд соохоо гаража, сэнхир номин тэнгэриие эзэмдэжэ байһан ушарынь хүниие гайхуулхаяа огто болинхой.

Совет Агаарай Флодые байгуулалга, тэрэнэй хүгжэлтэ В. И. Ленинэй нэрэтэй, Коммунис партиин ажал ябуулгатай таһаршагүй нягта холбоотой. Мүнөөдэр Советскэ Союз эгээн хүгжэнги авиацитай дэлхэйн гүрэнүүдэй нэгэн боложо тодорhонхой. Тэрэнэй мэдэлдэ мүнөө үеын бүхы эрилтэнүүдые хангама Граждан агаарай флот болон хүсэтэ сэрэгэй авиаци бии юм.

Совет сэрэгэй авиаци жэлһээ жэлдэ имагтал тоогоороо олошоржо бэшэ, мүн шанараараа хубилжа байгаа. Тиихэдээ оронойнгоо бэеэ хамгаалхы арга боломжотой, научно-техническэ дэбжэлтэтэй тааралдуулагдан хүгжөөгдөө юм гэжэ онсолон тэмдэглэмээр. Түрүүшын совет истребительнүүд, тагнуулай самолёдууд, бомбардировщигууд 1924—1933 онуудай үеэр үйлэдбэрилэгдэн гараһан түүхэтэй. Тэрэл үедэ совет Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүд самолёдуудайнгаа тоогоор манай орондо дайгаар занадаг капиталис гүрэнүүдһээ дутахаяа болёод байгаа һэн. Гушаад оной үеэр Улаан Армиин Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй зэргэдэ үгтэһэн шэнэ түхэлэй самолёдууд дайшалхы үндэр шэнжэ шанараа Алас Дурнада Японой эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү байлдаанай үедэ, мүн Испаниин фашис авиацитай тиишэ ошожо һайн дураараа тэмсэһэн совет летчигүүдэй тулалдаануудай үедэ сум гэршэлээ юм.

1939 ондо эхилһэн дэлхэйн хоёрдохи дайн, мүн капиталис гүрэнүүдэй зүгһөө манай орондо добтолон орохо аюулай эрид ургаһан ушар Совет Армиин түгэлдэр хүсые, техническэ хангалгые саашадань дээшэлүүлхэ эрилтэ табиһан байна. Ерээдүйн дайн имагтал мотоорнуудай дайн болохо гэжэ мэргэжэлтэд һайн ойлгонхой һэн. 1939—1940 онуудай туршада дайшалхы ЯК-1, МИГ-3, ЛАГГ-3 гэһэн истребительнүүд, ПЕ-2 болон ПЕ-8 гэжэ бомбардировщигууд, ИЛ-2 түхэлэй штурмовик зохёон бүтээгдээд, ороноймнай авиационно заводуудта нэвтэрүүлэгдэжэ захалаа юм. Сэхынь хэлэхэдэ, тэдэ фашис Германиин адли түхэлэй самолёдуудта орходоо аэродинамикынгаа, шэгнүүрэйнгээ талаар һураггүй тааруу зохид, үлүү һайн шэнжэ шанартай байхаһаа гадна, хүсэтэй бүү зэбсэгээр хангагданхай, тон шэнэ янзын РС гэжэ нэрэтэй агаарай ракетэ тодхууланхай һэм шуу. Тиихэдэ ИЛ-2 түхэлэй хуягта штурмовигые хүсэхэ самолет дэлхэй дээрэ үгы бэлэй. Нүгөө талаһаа, эдэ бүхы самолёдууд шэнэлэн хубилгаха нөөсэтэй байжа, тэдэниинь ашаглаһанай удаа, дайшалхы арга боломжонь үшөө үргэдхэгдөө юм.

Фашис Германиин манай орондо харата муухайгаар добтолон орохо үедэ дайшалхы тэдэ шэнэ машинанууд һаял серийнэ гуримаар бүтээгдэжэ, агаарай сэрэгэй хүсэнүүдтэ дамжуулан үгтэжэ эхилээд байгаа бшуу. Немец авиациин гэнтын добтолгонь ба дайшалхы техникынь шанар һайнтай байһан ушар түрүүшын үедэ агаарта хүсэрхэхэ арга боломжо тэдээндэ хангаа ха юм. Харин тиихэдэ совет авиационно соединенинүүд гол түлэб хуушан самолёдуудтай һэн.

Тэрэ үеын экономическа хүшэр хүндэ эрхэ байдалые дабан, совет авиационно промышленность шэнэ түхэлэй самолёдуудые бүтээн гаргалгана үдэрһөө үдэртэ үргэдхэжэл байгаа. Тэрэнэйл ашаар 1942 оной һүүл багта Совет Агаарай-Сэрэгэй хүсэнүүд Германиин авиациһаа юугээрээшье—тоогоороошье, шанараарашье дутахаяа болиһон юм. Тиин 1943 оной тэн багһаа хойшо манай самолёдууд агаарта ёһотойл эзэдынь боложо, фашис Германиие эсэслэн илатар энэ бүлюу хүсэеэ алдаагүй һэн.

Хүсэн түгэлдэр совет авиациин немец-фашис эзэрхэг түримхэйшүүлдэ ехэ хохидол тохёолдуулдаг аюултай добтолгонь жэлһээ жэлдэ үргэжэ эхилээ һааб даа. Хэрбээ 1941 оной томо томо сэрэгэй операцинуудта оройдоол 200—500 самолет хабаададаг һаа, 1943—1945 онуудта тэдэнэй тоо хэдэн мянгада хүрөө юм. Харин гансал Берлин шадарай тулалдаануудта совет талаһаа 7.500 шахуу самолет хабаадаһан байна бшуу. Юрэдөөл, дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ немец-фашис авиаци 100 мянга гаран самолёдоо гээгээ һаань, тэдэнэйнь 77 мянганиинь совет-германиин фронт дээрэ үхэлөө олоһон гэжэ тоолон тодорхойлогдонхой гээшэ.

Советскэ Союзай, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй фашис Германиие хяа бута сохиһон гайхамшагта илалтын хэшээлнүүдэй империалистнуудта ехэ һургаал болоогүйнь гэмшэлтэй. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай һүүлэй түүхын хүгжэлтэ абажа хараа һаа, уласхоорондын, нэн түрүүн американ империализм бүхы дэлхэйе эзэмдэхэ хүсэлөө бэелүүлхэ зорилготойгоор бүү зэбсэг үрдилдэн үйлэдбэрилнэ, СССР-тэ болон бусад социалис оронуудта эсэргүү хорото түсэбүүдые зохёоно. Тиимэһээ өөһэдынгөө, мүн аха дүү социалис гүрэнүүдээ хамгаалхын тула Советскэ Союз харюугай хэмжээнүүдые хараалан бэелүүлхэ баатай болоно бшуу. Энэнь нэн түрүүн сэрэгэй авиациин хүгжэлтэдэ сэхэ хабаатай юм.

1950-яад онуудай эхеэр манай орон дотор реактивна двигательнүүдтэй хүсэтэ самолёдууд айхабтар олоор гаргагдажа эхилһэн байха. Энэ хадаа совет авиациин хүгжэлтын шэнэ шата болоһониинь дамжаггүй. Жэшээжэ үзэхэдэ, гайхалтай ехэ илгаатайнь абаһаар элирнэ. Үнэхөөрөөшье, дайнай урда үеын истребитель оройдоол 1000—2000 мориной хүсэтэй мотоортой һаань, мүнөөнэй реактивна самолёдууд 40—50 мянган мориной хүсэтэй байна бшуу.

Совет авиациин хүгжэлтэдэхи дэбжэлтэ агшам зуурашье һаатаагүй юм. Мүнөөшье эршэмтэйгээр үргэлжэлһөөр. Далаад онуудай үеэр гурбадахи үеын самолёдууд гэжэ нэрлэгдэһэн элдэб түхэлэй ниидэдэг аппарадуудые зохёон бүтээлгэ, тэдэниие үйлэдбэрилгэ түргэдэһэн түүхэтэй. Шэнэ үеын самолёдууд ябуун дундаа далиингаа түхэл хэлбэриие (геометриие) хубилгаха, газарһаа сэхэ өөдөө дэгдэн ниидэхэ, сэхэ доошоо буушаха аргатай юм. Мүнөө үеын самолёдууд абяанһаа 2—2,5 дахин хурдан түргэнөөр ниидэхэһээ гадна, аяар хэдэн арбаад километр үндэрһөө тунхарихаяа болинхой бшуу. Тиихэдэ хүндэ ашаа зөөхэ самолёдуудые, мүн вертолёдуудаа зохёон бүтээхэ хэрэгтэ гайхамшагта амжалтанууд түйлагдаа. Эдэ наяад онуудай туршада, мүн саашадаашье совет авиациин хүгжэлтэдэ үшөө ехэ амжалтануудай түйлагдаха байһанда хэншье һэжэг түрэнэгүй. Энээндэ этигэн хүлеэхэ бүхы үндэһэн бии гээшэ.

Хүгжэлтынгөө, шанарайнгаа талаар шэнэ, үндэр шатадаа гараһан СССР-эй Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүд Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түгэлдэр хабатай таһаршагүй нэгэ хубинь болонхой. Тэрэнэй гол үндэһэниинь ракетэ тодхоһон самолёдууд мүн юм. Эдэ самолёдууд дээрэхи авиационно ракетэнүүд дайсадай агаараа хамгаалха хэрэгсэлнүүдтэ дутэлэнгүй, тэдэнэй харууһалжа байһан зонодо оронгүй хараалһан зорилгоёо бэелүүлээд бусаха арга хангадаг. Сэрэгэй-транспортна авиациин айхабтар хүндэ ашаа нэгэ доро зөөхэ шадалтай ниилээд томо самолёдуудтай болоһонһоо хойшо ябаган сэрэгүүдэй частьнуудые, бүхэли соединенинүүдые агаараар саг болзор соонь ишэ тиишэнь абаашаха дүүрэн эрхэ нүхэсэл бии болонхой гээшэ. Тиихэдэ дайшалхы вертолёдууд дайсанай сэрэгүүдые, мүн техникые тулалдаанай үедэшье, ара таладашье үсадхаха түгэс бүү зэбсэгтэй юм.

СССР-эй Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүд мүнөө илангаяа хурдан түргэн дабшасатай, һүнгэ хүнгэн болоһон тула дайсадай аяар холын ара тыл худар нэбтэрэн орожо, тэндэ байһан ямаршье объектнүүдые үгы хэхэ, элдэб янзын добтолхы зэбсэг хэрэглэхэ, радиоэлектронно тэмсэл эрхилхэ шадабаритай гээд тэмдэглэлтэй. Тэрээндэ сагай уларил һаад ушаруулдаггүй, һүни, үдэр гэжэ хамаагүй.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ Ю. В. Андропов үгэ хэлэхэ зуураа, парти болон арадай үмэнэһөө ингэжэ мэдүүлээ һэн: «Түрэл оронойнгоо, манай нүхэд болон союзнигуудай аюулгүй байдалые аршалан хамгаалха зорилгоор бидэ саашадаашье бүхы хэрэгтэй хэмжээнүүдые абажа байхабди. Тиихын тула империалис хархис этэгээдүүдэй эзэрхэг түримхэй эрмэлзэлые абиртуулдаг гол үндэһэн шалтагаан бологшо Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы арга шадалыень дээшэлүүлхэ уялгатайбди».

Эдэ үгэнүүдые дайшалхы ажабайдалайнгаа хүтэлбэри болгон, Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүдэй сэрэгшэд Совет Армиин бүхы зүйлэй сэрэгүүдтэй, мүн Варшавска Договорто хабаададаг гэшүүн-гүрэнүүдэй арминуудтай нэгэ жагсаалда дабшаха зуураа, өөһэдынгөө интернациональна уялгые дүүргэхээр, социалис түйлалтануудаа хамгаалан бодохоор хэзээдэ бэлэн лэ!

Василий СКУБИЛИН,
генерал-полковник, СССР-эй Агаарай Сэрэгэй Хүсэнүүдэй ахамад командалагшын орлогшо.

ХАНИ БАРИСААНАЙ УУЛЗАЛГА

Индиин бэеэ даанхай байдалтай болоһоор 36 жэлэй ойн баярта болон Индиин республика СССР хоёрой хоорондоо хани барисаан, харилсаа холбоо байгуулха хэлсээнэй баталагдаһаар 12 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олонниитын суглаан дээрэ совет-индиин хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай отделениин түрүүлэгшэ, Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент М. В. Мохосоев мэдээсэл хэһэн байна. Индиин республикатай СССР-эй байгуулһан харилсаа холбоон хадаа хоёр гүрэнэй арадуудай хоорондын харилсаанай гол шэнжэ шанарынь болоно. Индиин арад эб найрамдалай түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлэн, оронойнгоо экономико, соёл гэгээрэлые амжалтатайгаар хүгжөөжэ эхилэнхэй гэжэ тэрэ мэдээсэл соогоо тэмдэглээ.

Тамилнаду штадай гэгээрэлэй министр, делегациие хүтэлбэрилэгшэ Т. Аранганаягамын хэлэһэн үгые сугларагшад ехэ анхаралтайгаар шагнаба. Индиин арадай зүгһөө аха дүү совет арадта халуун зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэжэ, Советскэ Союзтай тогтооһон халуун хани барисаан Индиин арадай ажабайдалда, экономикынь хүгжэлтэдэ горитой туһа дүхэм боложо үгэнэ гээд тэрэ хэлээ.

Индиин арадай урашуулай бүтээһэн В. И. Ленинэй дүрэ зураг болон бусад бэлэгүүдые арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. П. Убеевтэ айлшад нэрьеэ альга ташалган доро барюулба.

Суглаанда хабаадагшад, айлшадаар дамжуулан, Индиин республикын бүхы ажалшадта экономикоёо улам һайжаруулхыень, соёл гэгээрэлээ хүгжөөхыень хүсэһэн байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

НИКАРАГУА. Вашингтоной эзэрхэг түримхэй, балмад хархис аашануудта зохихо харюу үгэжэ, Никарагуагай империализмын хүлһэншэдые эрэлхэг зоригтой арад бута сохижо байнхай. Эрхэ сүлөөгөө олоһон арадые ямаршье заналтануудаар һүрдөөхэгүйт гэжэ хаанагүй боложо байгаа бүгэдэниитын жагсаалнуудта үгэ хэлэгшэд шууд сэхээр мэдүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: арадай Сандинис армиин зенитчигүүд дайшалхы һуралсалай үедэ.

ТАСС-ай фотохронико.

...рессорнуудые бүтээлгэ ерэхэ жэлэй гол зорилго гэжэ тэдэнэр хараалаа. Ленинградай В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ машина бүтээлгын заводой мэргэжэлтэдтэй нягта холбоотойгоор машина бүтээгшэд бэлэдхэд хэнэ.

ХАМЖААНАЙ АША ТУҺА

БУДАПЕШТ. Дьерскэ машина бүтээлгын «Раба» заводой, Чепельскэ автозаводой болон Венгриин бусад олон предприятинуудай машинануудта Деореценскэ шарикоподшипниково заводой тамгатай зүйлнүүд тодхогдодог юм. Жэл бүри эндэ 30 миллион шахуу подшипник үйлэдбэрилэгдэдэг. Предприятияа шэнэдхэн заһаһаниинь, продукциин шанарые һайжаруулха, хоёр дахин ехэ продукци гаргаха арга олгоо юм. Предприятиин техникэ һэльбэн шэнэлхэдэнь, аха дүү социалис оронуудай мэргэжэлтэд ехээр туһалаа. Москвагай гүрэнэй шарикоподшипниково нэгэдэхи заводой совет ханинартаа венгер хүдэлмэришэд илангаяа ехэ баяртай. Имагтал Москвада, дүтэрхы предприятида Дебреценэй мэргэжэлтэд шадабаряа дээшэлүүлһэн, шэнэ түхеэрэлгэ дээрэ хүдэлжэ һураһан байгаа.

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДАЙ ҺУУДАЛ БАЙДАЛЫЕ ҺАЙЖАРУУЛНА

УЛААН-БААТАР. Мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүдээр хангагданхай хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха шэнэ түб Монголой хойто хубида Хубсугул аймагта нээгдээ юм. Энэ табан жэлэй дүүрэтэр орон дотор иимэрхүү үшөө 50 предприяти ашаглалгада оруулагдаха юм.

Хүдөөгэй хүн зоной һуудал байдалые саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ гээшэ партиин ба гүрэнэй социальна политикын эгээл шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Энэ табан жэлдэ республика дотор хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын алба хүгжөөлгэдэ 350 миллион шахуу тугриг һомологдонхой. Хүдөөгэй хүн зониие хангаха нүүдэл бригаданууд олошороо. Мүнөө орон дотор 100 нимэ бригада хүдэлнэ. Жэлэй эхинһээ хойшо тансахан Булган аймагта 200 мянга шахуу хүн нимэ бригадануудай туһаламжада хүртэһэн байна.

(ТАСС).

ХИЛЫН СААҺАА
ТАСС
АПН

КПК-гай ЦК-гай УРЯАЛААР

РИМ. Италиин Коммунис партиин Генеральна секретарь Э. Берлингуэр, КПК-гай ЦК-гай уряалаар Хитад ошохоёо мордобо.

ШУХАЛА ҮЙЛЭ ХЭРЭГ

БУДАПЕШТ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэнүүдэй, статьянуудай, хөөрэлдөөнүүдэй оруулагдаһан «Эб найрамдалай түлөө, социализмын түлөө», «СССР-эй 60 жэл» гэһэн хоёр ном Венгридэ хэблэгдэн гараба.

Эдэ номуудые барлажа гаргалга ВНР-тэ ехэ һонирхолтойгоор угтагдаа гэжэ ВСРП-гэй ЦК-гай дэргэдэхи Дээдэ политическэ һургуулиин ректор И. Сабо мэдүүлээ. Эдэ зохёолнууд эб найрамдалые сахин хамгаалгада, социалис байгуулалтада, мүн аха дүү оронуудай харилсаае саашадань үргэдхэхын тула тон шухала удха шанартай байна.

Мүнөө үедэ империализмын эзэрхэг түримхэй политикые зайсуулан сараха гээшэ СССР-эй уласхоорондын шухалын шухала зорилго болоно гэжэ КПСС-эй ба Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшын хэлэһэн үгэнүүд элирхэйлэн гэршэлнэ.

Совет гадаадын политикын бата бэхи, залан сэхэ үндэһэн һууритай байһыень СССР-эй бүтэмжэтэй һайн эб найрамдалта дурадхалнууд эли бодоор харуулна.

Совет экономикын ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар парти, правительствын бэелүүлжэ байһан хэмжээ ябуулганууд Венгридэ ехэ һонирхолтойгоор угтагдаа. КПСС хадаа шухала хубилалтануудай дабшуулхы хүсэн болоно. Үйлэдбэриин эмхидхэлые һайжаруулха, үргэн хэрэглэлэй эд бараа схээр гаргаха, хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ, ажалай журамые бэхижүүлхэ, ажалша коллективүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ, социалис демократиие хүгжөөхэ гэхэ мэтэ гол шухала һалбаринуудта энэнь илангаяа үргэнөөр харагдана.

ВСРП-гэй ба КПСС-эй хоорондохи харилсаанууд социалис интернационализмын гол ёһонуудаар тодорхойлогдодог юм гэжэ И. Сабо тэмдэглээ. Дүй дүршэлые хамтаараа шэнжэлжэ, тэрэниие социалис байгуулалтада үргэнөөр хэрэглэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Эгээл тиимэһээ Ю. В. Андроповой зохёолнуудые Венгридэ хэблэлгэ манай партинуудай ба оронуудай хоорондохи үрэ түгэс харилсаае саашадань хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай байна.

ВЕНОГУУДЫЕ ТАБИБА

ПХЕНЬЯН. Япон милитаризмын дарлалта мүлжэлгэһөө Корейе сүлөөлһөөр 38 жэлэй ойдо зорюулагдажа, совет сэрэгшэдэй хүндэлэлдэ КНДР-эй нийслэл хотодо бодхоогдоһон «Сүлөөлэлгэ» гэһэн хүшөөгэй дэргэдэ веногуудые табилгын ёһолол эндэ болобо. Корейн Ажалай партиин ЦК-һаа, КНДР-эй Центральна Арадай Комитедһээ, КНДР-эй захиргаанай Соведһээ, республикын гүрэнэй ба ниитын бусад эмхинүүдһээ веногууд табигдаһан байгаа.

КНДР-тэхи СССР-эй посольствоһоо хүшөөгэй дэргэдэ венок мүн лэ табигдаба.

ИНДИДЭ БОЛОҺОН БАЯРТА ҺАЙНДЭР

ДЕЛИ. Бэеэ дааһан байдалтай болоһоор 36 жэлэй ойе энэдхэг арад баяр жаргалантайгаар тэмдэглэжэ байна. Энэ гайхамшагта һайндэртэ зорюулагдаһан митингнүүд, суглаанууд бүхы орон дотор болоно. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй Индиин Президент Заил Сингхтэ, Премьер-Министр Индира Гандида эльгээһэн амаршалгын бэшэгые бүхы түбэй газетэнүүд толилбо.

Нийслэл хотын олон арбаад мянган хүн зон эртэ үглөөгүүр түүхэтэ Улаан хэрэмэй ханануудай дэргэдэ сугларһан байгаа. Бэеэ даа-һан байдалтай болоһон Индиин туг 36 жэлэй урда тээ эндэ далбан намилзаа һэн. Гурбан түрэлэй сэрэгүүдэй подразделенинүүд хэрэмэй урда тээхи талмай дээрэ жагсаагдаһан байгаа. Заншалай ёһоор Премьер-Министр И. Ганди парадые угтан абаба. Гүрэнэй гимнын баярай аялга хүгжэм доро тэрэ республикын гурбан үнгэтэй национальна туг мандуулаа.

Индиин правительствые толгойлогшо сугларагшадай урда үгэ хэлэхэдээ, бэеэ дааһан байдалай жэлнүүдтэ Инди хүдөө ажахыда, промышленностьда, экономическа ба социальна олон асуудалнуудые шиидхэлгэдэ горитой амжалтануудые түйлаһан байгаа гэжэ тэмдэглээ. Оронной үргэн ниитэ арад зоной һуудал байдалые һайжаруулха, хүдэлмэригүйдэлгые, үгытэй ядуу байдалые үндэһөөрнь усадхаха гээшэ бэелүүлхэ гол зорилгомнай болоно гэжэ правительство тоолоно гээд тэрэ хэлэбэ.

Уласхоорондын байдалай орёо түгшүүрилтэй боложо байһан ушар һанаасмнай ехээр зобооно гэжэ Индиин Премьер-Министр мэдүүлбэ. «Дарлалта мүлжэлгэеэ нүлөөлхэ зорилготойгоор империалис гүрэнүүд бусад оронуудые политическэ, экономическа ба бэшэшье талаар хайра гамгүйгөөр хашана харшална»,— гэжэ тэрэ тэмдэглэһэн байна.

Дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнууд

ЗОНОЙ ЖАРГАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Дмитрий Степанович Байбородин Яруунын. Үхэр гэжэ тосхондо түрэhэн юм. 1925 ондо тэрэ Нарhата ерэжэ. тэндэхи комсомолой ячейкын туhаламжаар Үхэр гэжэ нютагтаа комсомолой бүлэг байгуулhан алдартай. Хожомынь тэрэнээ ударидажа эхилhэн байна.

1929 оной октябрь hарада Дмитрий Степановичай ажабайдалда шухала үйлэ хэрэг болобо. Яруунын районой комсомолой организацин байгуулагдахада, тэрэ бюрогой гэшүүнээр hунгагдаа hэн. Тиигээд райгүйсэдкомой административна таhагта хүдэлхэеэ эльгээгдэhэн юм. Түрүүшээр юрын харуулшанаар, участково инспекторээр, 1931 онhoo мүрдэгшөөр, удаань 1933 оной намар милицын таhагай начальнигаар томилогдоо hэн. 1936 оной март hарада мэргэжэлээ дээшэлүүлгын hургуулида Москва эльгээгдэбэ.

1930—1931 онуудые ехэл хүндэ жэлнүүд байгаа гэжэ Байбородин хөөрэдэг hэн. Тэрэ үедэ морин эмээл хоёрhoo хахасаха, үдэрнүүд үсөөн бэлэй. Энэ жэлнүүдтэ нюдарган баяшуул hүрэг шононууд мэтэ эндэ тэндэ бүлэг боложо. совет засагаархидта добтолон ородог байгаа. Витимэй, Үльдэргын сомоной Советүүдэй харьяата газарта 30—50 хүнhөө бүридэhэн буу зэбсэгтэй банданууд бии болоо hэн. Витимэй бандые Баян-Дэлгэр гэжэ аха дүүнэр ударидаhан байгаа. Эдэнэр баяшуулшье бэшэ hэн. Тиигэбэшье тэдэнэр зонине тонохоhoo эхилээд. олон хохидол ушаруулаа. Милицин хүдэлмэришэдтэ хүндэшье байгаа. Яруунаа гээшэмнай ой тайга, газарынь ехэ, зөөмэл ажабайдалтай буряадай нютаг байгаа. Теэд гансахан участково милиционер юу хэхэ байгааб? Совет засагта эсэргүүсэдэг баяшуудтай тэмсэхэ ушарнууд али олон hэн. Эдэнэрэй хажуугаар хуули эбдэгшэд. элдэб хулгайшад гэхэhээ эхилээд ажалай эсэс харагдадаггүй бэлэй гэжэ Байбородин хөөрэдэг hэн. Бүхы эдэ жэлнүүдтэ манай нангин хэрэгэй түлөө тэмсэжэ ябахадаа, дайсадай буугай тобшо хэды дахин хүлеэгдээ гээшэб! Нэгэтэ тэрэнине нюусаар угтаад, алаха гэжэ бандидууд шийдээ юм ха. Бандит Девяткин хутага барижа добтолоо, шабын түмэр урьха хэжэ барихаар зэhээ юм. Теэд али олон үхэлhөө гарасалдаа гээшэб! 1931 оной зун Улхасаа дээрэ нэгэ буутай хүн юрэ зоной зөөриинь буляана гэhэн мэдээсэл асараа. Сельсоведhээ хоёр хүбүүдые абажа, морёор гүйлгэлдэжэ ерэхэдэнь, тэрэнь отогтоо үгы байгаа hэн. Тиибэшье энэ ажалдаа дүршэлтэй болоhон Дмитрий Степанович малай бэлшээреэр бэдэржэ ябатараа, Михаил Зубакин гэжэ бандидтай урда урдаhаа ушарhaap буудажа үрдибэшье, алдажархёо hэн. Зубакин сошоhондоо баhа алдажархёо. Зубакинай винтовкынгоо затвор татаха hамбаандань, Дмитрий хажуу тээшээ hүрэжэ, мэргэн буудалгаар хорооhoo hэн. Ингэжэ манай нютагай милицидэ ажалладаг залуушуулай нэгэн Дмитрий Степанович Байбородин нютагайнгаа ерээдүйн жаргалай түлөө тэмсэhэн байна. Хоёр жэл Москвада hураад, республикымнай НКВД-гэй таhагуудта хүдэлөө. дайнай дүлэтэ жэлнүүдтэ БХСС-эй начальнигаар хүдэлөө. 1949 ондо СССР-эй МВД-гэй шиидхэбэреэр Свердловско хотодо БХСС-эй начальнигаар, hүүлээрнь управленинин начальнигай орлогшоор хүдэлжэ, амаралтада гараhан юм.

Э. БУДАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. С. Байбородин.

Яруунa.

ГВАРДИИН КАПИТАН

Эсэгын дүрбэн хүбүүнэй нэгэн Даба Цыренович Дугаров бага наhанhaa ажал хэжэ хатуужаhан, хурдан ухаантай. hүбэлгэн хүбүүн ябаhан. Түрэhэн нютагтаа дүрбэн класс дүүргээд. колхоздоо хүдэлжэ байтараа 1939 ондо сэрэгэй албанда абтаа hэн.

Хоёр жэлэй туршада Алас Дурнада алба хээд, ябаган сэрэгэй училищада ороо юм. Тэрэнээ дүүргэжэ. лейтенант зиндаатай болоод, 1188-дахи стрелково дивизидэ взводой командирай тушаалда алба хэжэ байтарнь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилбэ.

1941 оной октябрь hарада Даба Цыреновичэй алба хэжэ байhан дивизи фронт ябуулагдажа, Москва шадар болоhон хатуу шанга байлдаанда хабаадаа. Тэрэ оной декабрь hарада манай Совет Армиин сэрэгшэд добтолгодо ороо hэн. Д. Ц. Дугаровай алба хэжэ байhан дивизи баhал тэндэ ябалсаа.

— Добтолгодо ороод ябаhан манай батальондо Тимаково гэжэ томо тосхонине сүлөөлхэ гэhэн захиралта үгтөө hэн. Нэгэ гэрэй хоёрдохи дабхарта эмээлhэн фашис пулеметчик манине урагшаанай табиха юм бэшэ. Тиихэдэнь би сарай соо байhан зенитнэ пушка гаргажа. нэгэл буудалгаар лэ пулемедые абяа шэмээгүй болгоо бэлэйб,— гэжэ Даба Цыренович хөөрэнэ.— Тиин батальомнайшье урагшаа дабшан, тосхонине эзэлээ hэн. Тэндэ шадамар бэрхээр, түргэнөөр дайсадые үгы хэhэнэйнгээ түлөө Улаан Одоной орденоор шагнагдаа hэм.

Тэрэнhээ хойшошье Д. Ц. Дугаров дайнай ута, хүндэ харгыгаар яhала ябаа. 1943 ондо ротын командираар томилогдоод. Курск шадар болоhон ехэ тулалдаанда хабаадалсаhан, hүүлдэнь танково бригадын стрелково батальоной командир байhан. Сандомир шадар болон Львов хото сүлөөлэлгын байлдаанда хабаадажа, баатаршалга гаргаhанайнгаа түлөө Улаан Одоной хоёрдохи орденоор шагнагдаhан.

Дайнай дүүрэхэ үедэ Даба Цыренович нэгэдэхи Украинска фронтын бүридэлдэ ябаа. Берлин хүрэхөө дүтэлжэ ябатараа хүндөөр шархатаад. госпитальдо хэбтээ. Тэндэ эдэгэжэ гараад Прага эльгээгдээд. илалтын үдэрые тэндэ угтаа. Дайгаа даража, даагаяа hүүлдэжэ ерэhэн гвардиин капитан Даба Цыренович түрэл колхоздоо. Горхоной леспромхоздо олон жэлэй туршада жэшээтэ hайнаар хүдэлөө. Д. Ц. Дугаров мүнөө пенсидэ гаранхай. Түрэл Хэжэ нютагтаа ажаhуунa. Амаралтада гараа гээд. гэртээ гараа хабсараад. минии hуудаггүй. Үхибүүдтээ арга шадалаараа туhалжа. залуушуулые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа байдаг.

Р. ШИРАБОН.
Загарайн район.

ЭДЭ УУЛЗАЛГА... МАРТАХА ЁҺО...

«Эб найрамдалай түлөө велосипедээр урилдаан-83-да» хабаадаhан бүлэг совет түлөөлэгшэд Москвагаа бусажа ерэбэ. Хани нүхэдынь баглаа сэсэгүүдээр тэдэниие угтаа. үнэн зүрхэнhөө амаршалаа.

— Хоёр түбиин 5 ороной газар дайда дээгүүр 2340 километр утатай зам табигдаа. —гээд медицинскэ эрдэмэй кандидат Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран Ю. Филимонов хэлээ. Тэрэ урилдаанда хабаадаhан совет бүлэгэй капитан байгаа юм. Арадууд үгэеэ ойлголсолгүйе саашаланы хүгжөөхэ. хани ёhоной харилсаа холбоое бэхижүүлхэ хүсэлтэй байна.— гээд Ю. Филимонов hанал бодолоороо хубаалдахадаа онсолон тэмдэглээ.

— Хэнтэйшье хөөрэлдэхэдэмнай, нэн түрүүн амгалан тайбан байдал тухай хэлэдэг байгаа гээд тэрэ заагаа. Бүхы газар дэлхэйн арадуудай хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлхэ. бүү зэбсэг үрдилдэн байжа бэлдэлгые буруушааhан тэмсэлдэ хүн бүхэнэй хубитые арьбадхаха шухала гэжэ тэдэ хэлэдэг байгаа.

— Бидэ эдэ уулзалгануудые хэзээдэшье мартахагүйбди.— гээд Эверестын оройе эзэмдэгшэдэй нэгэн В. Балыбердин хэлээ. Уласхоорондын байдалай орёо түгшүүрилтэй болоод байхада, найдамтай нүхэд илангаяа үнэтэй сэнтэй юм, харин мүнөө нимэ нүхэд hураггүй олон болоhон байха.

Эб найрамдалай ба хани барисаанай хамтын делегацида СССР-эй ба США-гай түлөөлэгшэд түрүүшынхеэ хабаадалсаа. Мюнхендэхи Олимпиадын чемпион совет спортсмен В. Семенец энэ урилдаанай үедэ американец К. Сини гэгшэтэй нүхэсэhэн байгаа.

— Советскэ Союз дайе хүсэнэгүй гэhэн минии нүхэ...

Спорт

ШАНГА МҮРЫСӨӨН БОЛОБО

ГТО-гой комплексын зунай зүйлнүүдээр Буряадай АССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдэ хотодо гурбан үдэрэй туршада боложо дүүрэбэ. Тус мүрысөөндэ гурбан городой, хүдөөгэй найман районой дүн хамта 11 команда хабаадаа.

Урилдаан (60, 100, 300, 1000 ба 3000 метрэй зайда), граната шэдэлгэ, сагаалса буудалга. тамаралга болон кросс мүрысөөнэй программада оруулагданхай байгаа. ГТО-гой комплексын зунай зүйлнүүдээр мүрысөөн республикадамнай 1973 онhoo эхилжэ, олоной анхарал татадаг болонхой. Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой командын гэшүүн Н. А. Яковлева тус мүрысөөндэ жэл бүри хабаадахадаа, үндэр дүнгүүдые харуулдаг юм. Байгша оной мүрысөөндэ табан зүйлдэ эрхим дүнгүүдые харуулжа, түрүү hуури эзэлээ.

Зэдын районой Петропавловкын дунда hургуулиин багша 59 наhатай Н. П. Вершинин энэ мүрысөөнэй бии болоhонhoo хойшо урагшатайгаар хабаададаг. Мүнөө жэлдэ тэрэ илабагүйшье haa. ерэхэ жэлдэ илахаб гэжэ хэлээ hэн. 800 метрэй зайда Сэлэнгын районой. түлөөлэгшэ В. Бирюков түрүүлээ. 300 метрэй зайда Советскэ районой Б. Лапин эрхимлээ.

Эхэнэрнүүдэй дундаhаа 1000 метрэй зайда Загарайн районой М. Жерлова түрүүлэн ерээ. Зүүн Сибириин технологическа институтдай багша Н. Вершинина 300 метрэй зайда илаа.

Гурбан үдэрэй мүрысөөнэй дүнгүүдээр 640 очкотой Советскэ районой команда нэгэдэхи hуури эзэлжэ. ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой шанда хүртэбэ. Загарайн, Железнодорожно районуудай командануд шангай удаадахи hууринуудта гараа. ГТО-гой комплексын зунай зүйлнүүдээр мүрысөөндэ шалгарагшад Хүндэлэлэй грамотануудаар болон дурасхаалта бэлэгүүдээр урмашуулагдаа.

М. СУТУРИН,
манай штатнабэшэ корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Мүрысөөнэй үедэ. 2. Загарайн районой командын капитан А. Т. Чирков.

Авторай фото.

ХҮН БА байгаали

ҮЕРЛ... ГОЛОЙ ТОХО...

Үерлэжэ, hабаhaa hайса халиhан Ехэ-Баргажанай булангиртай дошхон урасхалые моторно онгосомнай хаха зуран шуумайна. Голой хүйтэн амисхалhaa бээрэн татахадал гэжэ, субая нэмэрээд, суг ябаhан нүхэдөө шарайшалан харанаб. Баргажанай районой коопзверопромхозой директор Анатолий Стельмашенко, тус ажахын ахалагша охотовед Александр Бельков хоёр энэ hонирхолтой аяншалгада хабаадалсахыемнии урнhан байгаа бшуу.

Эдэ хоёрнн даараhан зүдэрhэнэй хэбэршье үзүүлнэгүй. зүгөөр уhанай захаархи боролжо соогуур ехэл анхаралтайгаар юушьеб хараашалжа ябаба. Минии hонирхолые обёорhон Анатолий Панфилович:

— Ондатрануудайнгаа урсануудые шалгаха hанаатай гараа hэмди. Үшөө нэгэ хэды hалахануудые дархалжа, уhан дээрэ табяагүйдэ, энэ үер соогуур ондатрануудынай гарзалжа магадгүй. — гэжэ мотоорой шууяан соогуур хоолойгоо шангадхан хэлэбэ.

Үнэхөөрөөшье, адаглан харахадаа, уhанай захаархи бургааhанда хоорондоо зуугаад метр шахуу зайтайгаар ондатрануудай урсануудай холбогдон бүхэлэгдэн хэй байхые обёорбоб. Эдэ бүгэдые hонирхон хараhаар байтарни, онгосомнай хүүеhээр, Тулуута нуурай шэжэр мүнгөөр ялалзаhан нюрууе эсэхэжэ оробо.

— Эндэ мүнөө хайшаашье хара,— гээд Александр Бельков гараа үргэнөөр дэлгэнэ—манай ажахын мэдэлдэ ородог дайда гээшэ. 6432 гектар талмайда ондатра үсхэбэрилнэбди. Хоёр жэлэй саана Түнхэнэй районhoo асаржа табиhан ондатрануудынай яhала hайнаар эндэхи уларилда дадажа. үдэжэ байна. Зверопромхознай жэлдээ 8 мянганhaa доошо бэшэ ондатрын арhа тушаадаг болонхой.

— Ондатрануудай тооe олошоруулхын тула ямар хэмжээнүүд абтана гээшэб?

— Мүнөө үбэлжэлгэдэ бэлдэлгын аhан харюусалгатай хаhамнай тулажа ерээд байна. Үнэтэ ангүудые үсхэбэрилгэдэ ангуушаднайл тон эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг зон гээшэ. А. Любовников, Н. Шадрин, А. Молчанов гэгшэд бэрхэ ангуушад байхаhaa гадна, егерьнүүдэй ёhотой туhамаршад юм. Эдэ нүхэднай даалгагдаhан участогуудтаа жэлэй дүрбэн сагта байрлажа, ангуудые харууhалдаг заншалтай. Мүнөө эдэнэр ондатрануудай урсын hууринуудые түхеэрнэ. Тиигэжэ газарай хүрьhэн дошонуудые обоолно, бишыхан хабтагайнуудые холбожо, hалануудые хээд, уhан дээрэ табина. Мүн тиихэдэ хулhан соогуур ондатрануудай hүндэлхэ самсаал-зүргэнүүдые гаргажа байнхай...

Нуурай захада ангуушадай табиhан буусада хүрэжэ. сайлаха зуураа Александр Иванович хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

— Хабарай тоо бүридхэлгөөр багсаажа үзэхэдэ, мүн мүнөөшье хаража байхада. ондатрануудынай гэмгүйгөөр лэ үдэжэ байhан шэнги. Мүнөө намарай агнуурида бэлдэжэ байнабди. Жэлhээ жэлдэ ангай арhа олоор тушаадаг С. Г. Скосырский, И. Н. Алексеев түрүүтэй бэрхэ ангуушаднай мүноошье hанаhанда хүрэмөөр агнахал юм бэзэ.

— Ондатраhaa гадна, үшөө ямар ангуудай арhа олзоборилнобта?

— Шандаган шара үнэгэн...

Б. ДАМБ...

Элүүр энхын булан

ҮХИБҮҮДЭЙ ЭЛҮҮР ЭНХЭ БАЙХЫН ТУЛАДА

Статистикын мэдээнэй ёhoop, дэлхэйн бүхы оронуудта үхибүүдэй энэ тэрэ юумэнhээ боложо үбшэлхэ ушарнууд hүүлэй үедэ олошороод байна. Тэрэнэй шалтагаанууд тухай уншагшадтамнай хөөрэжэ үгэхыень манай корреспондент медицинын мэргэжэлтэдэ хандаhан байна. Улаан-Үдэ городой түргэн туhаламжын больницын врач С. Д. Бимбаевай хүдэлмэриингөө дүршэлhөө хэhэн ажаглалта эндэ дурадхагдана.

ҮБШЭЛЭЛГЫН ШАЛТАГААН

Эм домhoo уламжалhан хордолго (отравление) hүүлэй үедэ олошоронхой. Тиихэдэ ажаhуудалда хэрэглэгдэдэг химиин бодосууд, hархяаг, хорото ургамалhaa, могойн болон зүгын хадхаhанhaa боложо үбшэлхэ ушарнууд мүн лэ үсөөн бэшэ.

Манай ажалай бодото байдалhaa тобшолон хэлэхэдэ, hайндэрнүүдэй үедэ харууhанай муу дээрэhээ үхибүүдэй архиhaa боложо үбшэлхэ ябадал үзэгдэнэ.

Хорото бодос хүнэй бэедэ амилдаг органуудаар ородог. Жэшээлхэдэ, угаарна газ. сероводород, формалин, этилово спирт, бензин, мүнгэнэй уhан (ртуть), хубсаhа угаадаг порошок гэхэ мэтэ зүйлнүүд тэдэнэй тоодо ороно.

Гэр соо сасаргагдадаг бодос бишыхан үхибүүнэй бэедэ хоро хүргэхэ хүсэд шадалтай юм. Тэрэнэй хойшолонгыньшье хүнгэн бэшэ байдаг.

Нэгэтэ хүндөөр үбшэлhэн 2 жэл табан hаратай үхибүүе больницадамнай асарба. Ушар шалтагааниень элирүүлхэдэмнай, тэрэ үхибүүн тархаанда хаягдаhан хлорофосhoo гэмэлтэhэн байгаа hэн. Хлорофосой бүридэлдэ ородог бодосууд (фос, бензин, анилин, салицилат, борно кислота, резорцин) хүнэй бэеын арhанай нүхэнүүдээр бэедэ бэлэхэнээр шэнгэдэг юм.

Нарай нялха үхибүүдые фосфорорганическа соединенинүүд илангаяа хүндөөр үбэдхөөжэ болодог. Тиихэдэ ажаhуудалай хэрэглэмжын борно кислота мүн лэ ехэ хоротой юм.

Үхибүүдэй хорото бодосhoo үбшэлhэн ушарнуудта эхэнхидээ түрэлхид өөhэдөө зэмэтэй байхаяа hанадаг. Зургаа наhатай Алешын түрэлхид улаан үндэгэнэй hайндэрөөр үндэгэ шэрдэхэ hанаатай фуксин гэжэ шэрэ (бүридэлдэнь анилин гэжэ хорон ородог) гэртээ асарhан аад, сонхо дээрээ табяад мартажархиhан байхадань, хүбүүниинь татажа әбаад, уужа туршаа ха юм.

Хайша хэрэгээр хадагалагдаhан эм домhoo боложо үбшэлхэ ушарнууд мүн лэ үсөөн бэшэ дайралдана. Зарим таблеткэнүүд гоёхон, үнгөөрөө хүүгэдэй дура татадаг гээшэ. Олон тоото эмүүд, витаминуудшье адли гээшэ әәб даа.

Нэгэ бүлэг үхибүүд наадажа ябатараа. коробкотойхон табекс (тамхинhaa гаргадаг) олоожорхёод, тэрэнээ витамин гэжэ баярлажа. hайса хүртөөд, бултадаа үбшэлhэн байгаа.

Үхибүүдэй жааханааршье haa ууhан эм тэдэнэй бэедэ ямар нэгэн тусхай хубилалта үзүүлээд лэ байдаг юм. Жэшээнь, шүрбэhэн татаха. эльгэн үбдэхэ гэхэ гү, али шуhанай бүридэл хубилжа болохо. Үгышье haa, амин хөөрэхэ, зүрхэнэй сохисонь түргэдэхэ үзэгдэлнүүд тохёолдожо магад. Зүгөөр хүнэй бэедэ хэмhээ ехээр шэнгэhэн эмэй бүри муу хойшолонтой байхань мэдээжэ әәб даа.

hургуулиин наhанай. үшөө пионер ябаhан үхибүүд хорото ургамалhaa гэмтэжэ болодог. Тиимэhээ тэдэнэй илангаяа лагерьта амархаяа ошоходонь, hайса ойлгуулжа үгэхэ шухала.

ҮХИБҮҮДЭЙ ХОРОТО БОДОСhOO ҮБШЭЛЭЛГЫН ОНСО ШЭНЖЭНҮҮД

Яахадаа үхибүүдэй бэе ехэшүүлэйхиhээ түргөөр үбшэндэ нэрбэгдэдэг гээшэб? Бишыхан эрхэтэдэй бэеые ехэшүүлэйхидэл тон адли аад. гансал бага хэмжүүртэй гэжэ бодожо болохогүй юм. Үхибүүдэй бэе ехэшүүлэйхидэ орходоо, функциональна системынгээ талаар үшөө хүсэд бүридөө, болбосороодүй гээшэ. Тиимэhээ организмдань ороhон элдэб бодосуудые хүсэд болбосоруулжа шададаггүй юм. Хүнэй бэедэ байдаг «хамгаалалта» гээшэнь үхибүүдтэ үшөөл hула байдаг. Тиимэhээ ехэшүүлдэ ямаршье хорогүй дозо үхибүүдые үбшэлүүлхэ, зарим ушарта ами наhандань аюултайшье байжа болохо бшуу.

Үхибүүнэй бэеын элүүртэ алкоголь айхабтар муугаар нүлөөлдэг байна. Тэдэнэр гансата ууга hан хэдэхэн арбаад грамм архиhaa амяа алдажашье болохо. Жэшээлхэдэ, 5—8 наhанай үхибүүндэ 60—70 грамм. ургажа ябаа үхибүүдтэ 200 грамм архи аюултай дозо гэжэ тоологдодог гээшэ.

Үхибүүнэй ууhан алкоголь тэрэ дарыдаа шуhанда, уураг тархидань ородог. Тиимэhээ үхибүүнэй бэе бэлэхэнээр тэрээндэ диилдэжэ, элдэб орёо хойшолон тохёолдуулна. Заахандаа хүндөөр үбдэжэ, үлбэр бэетэй болоhон үхибүүд бүришье бэлээр үбшэлдэг гээшэ. Үхибүүнэй нервнэ системэнь эгээл түрүүн хордогдоод, удаань дотор органуудынь гэмтэдэг. Архяар бэеэ хорлуулhан найматай, арбан хоёртой аха дүү хоёр хүбүүд нэгэтэ больницадамнай асарагдаба. Багань мэдээ табинхай. зүрхэнэйнь сохисо hуладанхай, амисхалынь хүндэ болонхой байгаа. Манай врачнууд болон медсестранууд гурбан сүүдхэ үдэр. hүнигүй дежурлажа, тэдэ хоёр хүбүүдэй ами наhыень абараа hэн. Архиhaa, тэрэнэй хойшолонгhoo боложо, үхибүүдэй хүндөөр үбшэлхэ ушарай үсөөн бэшэ дайралдадагынь харамтай юм.

Зарим нэгэ түрэлхид хүйтэ абаhан, хадхаляатаhан үхибүүдтээ архяар жэн табидаг. Тэрэмнай аюултай гээшэ. Манай практикада дайралдаhан нэгэ ушар тухай дурдаhуу. Уушханай хадхаляа гүүлэhэн зургаан hаратай басагандаа эхэ. эсэгэнь үдэрэй 3 дахин улаан архяар сээжэ дээрэнь жэн табиба. Гурбадахи үдэртөө басаганиинь мэдээгээ алдажа хүхэ сагаан болоhон, хүлhэ halha адхаhан, бүхы бэень ээзэгүй болошоод, аргагүй ехээр халуурhан байна. Тэрэнэй аманhaa гансал архиин үнэр гутажа байгаа hэн. Игэжэ гэртэхинэйнгээ «оролдолгоор» архиhaa үбшэлhэн энэ басаган 17 часай турша соо айхабтар хүндэ байжа, 3—4-дэхи сүүдхэдээ мэдэрэ ороhон байна.

ҮБШЭЛhЭН ҮХИБҮҮНДЭ ҮЗҮҮЛЭГДЭХЭ ТҮРҮҮШЫН ТҮРГЭН ТУhАЛАМЖА

Үхибүүе үбшэлүүлмэ шэнгэн бодос гар хүл дээрэнь гү, али хубсаhа хунар дээрэнь адхарhан байжа болодог. Тиигэбэлнь хубсаhыень түргэн тайлаад, адхарhан, дуhаhан газарыень бүлеэн уhаар угааха шухала. Тиихэдээ арhыень шангаар үрэжэ болохогүй.

Хэрбээ үхибүүнэй хорото бодос уужархиhан байбал, хотыень угааха шухала. Энэ процедурые, врачай ерэхые хүлеэжэ байнгүй, түргөөр хэhэн дээрэ. Хотыень угаахын тула 20 литр бүлеэн уhа уулгаад, хургаараа хэлэнэйнь узуурые дайран, бөөлжүүлхэ хэрэгтэй. Хэрбээ үхибүүнэй мэдэрэлгүй байгаа haань, түбэнги уруунь бөөлжэhэнэй орохогүйн тула тархиень хажуу тээшэнь харуулаад хэбтүүлхэ шухала. Хэрбээ түдэгэсэбэ, айбал, врачай ерэхые хүлеэхэ хэрэгтэй.

Саг соогоо үзүүлэгдэhэн түргэн туhаламжа үхибүүнэй ами наhые абархал байха.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Хурялгын конвейерэй эрхэтэй хүдэлмэри» — Н. Дегтяревой статья. «Партидаа баяр хүргэнэбди» — К. Поповой мэдээсэл. «Гээгдэгшэдгүйгөөр хүдэлхэ» — Л. Левченкын корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Ажалайнгаа газарта эмхи гуримтай байха» — Д. Степановай статья. «Юhэн дабхар гэрэй барилга дээрэ» — Г. Шелкуновагай репортаж. «Ноёхонойхид үбhэ хуряалгын үедэ» — Г. Сандаковой статья. Нютагай hонин.

Гурбадахи хуудаhанда. «Хүн бүхэниие хабаадуулха» — С. Селивэрагай корреспонденци. Уласхоорондын hонин.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Салюдта — салют!» — Г. Елисеевагай статья. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Коломба» — гурбан серитэй уран hайханай фильм (1-дэхи сери). 10.50 — «Шадамар гарнууд». 11.20 — Баримтата фильмүүд. 12.35 — Шэнэ hонин (12.40 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35— Баримтата фильмүүд. 17.00— Хүүгэдэй хоорой «Восход» hургуулиин концерт. 17.30 — Телеочерк. 18.00 — «Шатарай hургуули». 18.30 — С. П. Королев тухай баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.30 — Уласхоорондын шэнжэлэл. (буряадаар).

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа. 20.30 — «Эдеэ хоолой программа — бүгэдэ арадай хэрэг».

Москва. 21.05 — «Коломба» — гурбан серитэй уран hайханай фильм (2-дохи сери). 22.00 — «Время». 22.35 — «Дуулаябди, нүхэдүүд». 00.05 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика 9.20 — Баримтата фильм. 10.00 — Мультфильмнүүд. 10.30 — Белоруссиин ССР-эй гүрэнэй хатарай ансамблиин концерт. 11.10 — «Дохёогоо үгыт, горнистнар». 11.55 — Эрдэм дэлгэрүүлгын журнал. 12.40 — Испан хэлэн. 13.10 — «Расколотое небо» — гурбан серитэй уран hайханай фильм. (3-дахи сери). 15.15 —Фильм концерт 14.55 — Баримтата фильм. 15.05 — «Секрет великого рассказчика» — уран hайханай фильм. 16.20 — Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 16.25 — «Пора красных яблок» — уран hайханай фильм. 17.45 — Киноочерк. 17.55 — «Залуушуулай уран бэлиг». 18.30—Баримтата фильмүүд.

Москва. 19.30 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм.

Улаан-Үдэ. 19.45 — Соносхолнууд.

Москва. 20.00 — «Эрдэм ухаан ба ажабайдал» 20.30— МВД-гэй духовой оркестрэй концерт. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор — 2-50-96. приемная — 2-54—54. зам редактора — 2-68-08. зам редактора — 2-62-62. отв. секретарь — 2-50-52. секретариат — 2-66-76. отделы: партийной жизни — 2-34-05 пропаганды — 2-56-23 промышленности и строительства — 2-61-35. сельского хозяйства — 2-64-36. 2-63-86 советского строительства и быта — 2-69-58. культуры и школ — 2-60-21. 2-57-63 информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Го... ственного комитета Бурятской АС... делам издательств, полиграфии в... ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Лен... Н-01615. Заказ № 190. Индекс...